

Slovenski Pravnik

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani

VSEBINA :

1. PROF. DR. LAPAJNE: Reparacije civilnega prava	193
2. DR. RUDOLF ANDREJKA: Javni zavodi	214
3. DR. METOD DOLENC: Dve, tri o zločinih zoper čast	225
4. † Dr. Andrej Ferjančič	230
5. Književna poročila	233
6. Razne vesti	239

PRILOGE: Odločbe stola sedmorice v civilnih stvareh
Odločbe stola sedmorice v kazenskih stvareh
Notarski Vestnik

V LJUBLJANI

NATISNILA „NARODNA TISKARNA“

1927

Za uredništvo in izdajatelja odgovarja: Dr. Rudolf Sajovic

Za Narodno tiskarno: Franc Jezeršek

SLOVENSKI PRAVNIK

Leto XLI.

Ljubljana, 1927.

Št. 7.—10.

Reparacije civilnega prava.

Prof. dr. Lapajne.

Četrtri del: Spori.

Pričel sem z iskanjem skupne pravne osnove obligacij ex variis causarum figuris in jo našel v »reparaciji civilnega prava«. Seveda je »reparacija« zgolj konstruktiven pripomoček. V zakonodajah abstraktne reparacije ni; če naj postane institut zakona, morajo pristopiti k njenim preskromnim predpostavkam še nadaljnje. Šele po pristopu teh nadaljnjih predpostavk se razvijejo iz nje posamezne obligacije ex variis causarum figuris n. pr. izpodbojni, kondikcijski, gestijski, verzijski zahtevki. Kar se tiče norm, imajo iz istega razloga vse obligacije ex variis causarum figuris skupne samo tiste, ki izhajajo iz bistva reparacije; vsaka posamezna ima še svoje posebne.

Po odkritju reparacijske narave obligacij ex variis causarum figuris smo dalje našli, da imajo enako reparacijsko naravo še drugi obveznopravni zahtevki n. pr. revokacijski, jamčevalni, regresni, impenzni. Ti sicer niso tako izgubljeni v pravnem svetu, kakor so obligacije ex variis causarum figuris doslej, marveč jih zakonodaje in pisci spravljajo v zvezo z drugimi pravnimi instituti, največ s pogodbenim pravom. Vendar sledi iz njih reparacijske narave, da je ta zveza tehnična; sistematično spadajo tudi oni v skupino reparacijskih zahtevkov.

Končno smo odkrili, da imajo reparacijsko naravo tudi deliktni in quasideliktni zahtevki; zadnje smo uvrstili med reparacije, deliktni zahtevki pa morejo radi kontinuitete pravne doktrine tvoriti tudi naprej posebno kategorijo.

Če primerjamo bistvo vseh reparacijskih zahtevkov, vidimo, da jim je skupni cilj, se boriti proti dejanskim, nepravnim izpremembam v avtonomni pravni sferi pravnih subjektov. Sredstvo borbe je priprosto: vzpostavitev izpremenjene pravne sfere v stanje pred izpremembo. Ta restitutio in integrum se pa daje samo, če je bila izprememba za pravni subjekt kvarna. Reparacija v svoji abstraktni konstrukciji tvori torej nekaj zaplodek različnih, od zakonodaj statuiranih korektivov zoper kvarne dejanske, nepravne izpremembe v avtonomni pravni sferi pravnih subjektov.

Še ene omejitve je treba, oziroma še eno svojstvo reparacije je treba poudariti, da jo bomo razločevali od drugih sorodnih pravnih lekov. Reparacija učinkuje relativno, le proti določnemu tožencu, ne absolutno proti vsakokratnemu lastniku stvari (kadar se nepravna izprememba sploh tiče za lastnino sposobne stvari). V stvarnem pravu imamo namreč sorodne, absolutno učinkujoče pravne leke z istim ciljem restitucije n. pr. vindikacije.

Vsa ta spoznanja nas usposabljaajo, da se lotimo z večjim izgledom na uspeh, kakor doslej, rešitve spornih vprašanj v tem delu obveznega prava. Pri tem reševanju se bom oziral zgolj na spore, ki so nastali pri tolmačenju naše domače zakonodaje. Najprej (XXI) se povrnem na zavrnitev obogatbene obrazložitve obligacij ex variis causarum figuris. Nato (XXII—XXVI) preidem k sporom, ki se tičejo posameznih obligacij ex variis causarum figuris v istem redu, v katerem sem jih opisal v tretjem delu. Končno preiščem najpraktičnejši spor: ali more nastati okvarjencu iz istega dejanskega stanu alternativno več reparacijskih zahtevkov, tako da se more poslužiti norme enega ali drugega, katere so zanj ugodnejše (XXVII); zlasti ali je možen zaeno obstoj deliktne in drugega (kondikcijskega, verzijskega, jamčevalnega zahtevka (XVIII)). V zvezi s tem se končno pobavim z možnostjo sočasnega obstoja reparacijskega in pogodbenega (XXIX) ter reparacijskega in stvarnopravnega zahtevka (XXX).

XXI. Obogatbeno obrazložitev obligacij ex variis causarum figuris in ostalih reparacij imam za zgrešeno. Zgrešena je že radi tega, ker ni ne popolna, ne dosledna. Z obogatbo

se sploh ne dajo obrazložiti tiste reparacije, ki nastanejo eni stranki brez ozira na to, da je druga obogatela. Obogatbena konstrukcija dovede le pri nekaterih reparacijah do enakega učinka kakor reparacijska. To upravičuje deloma, da so na njo pristale moderne zakonodaje.

1. Reparacijska ideja gre za odškodovanjem neopravičeno prikrajšanega, obogatbena za tem, da se odpravi neopravičena obogatba. Kadar je v praksi tožnik prikrajšan *ex tunc* (ob nepravni izpremambi) za toliko, za kolikor je toženec obogaten *ex nunc* (ob uveljavljanju zahtevka), se razlika med ciljema obeh zahtevkov niti ne opazi. Tem večja je v drugih primerih, ki tvorijo pretežno večino. Za našo domačo zakonodajo zastopa obogatbeno idejo zlasti Swoboda, dasi tudi on ni povsem dosleden. Hudo napada Ehrenzweiga, ker se je ta, vsaj pri nekaterih reparacijah (kondikcijah), emancipiral od obogatbene ideje in jih proglasil za gole restitucijske zahtevke (*Rückforderungsansprüche*). Verzije razlaga tudi Ehrenzweig iz protivnikove obogatbe; pri izpodbojnih in gestijskih zahtevkih opušča njih uvrstitev med obogatbene ali restitucijske. Obogatbena ideja v svojem čistem jedru t. j. zavezanost neopravičeno obogatenega, da vrne obogatbo ne glede na to, ali je radi njegove obogatbe kdo prikrajšan ali ne, nima nobene *ratio legis* zase ter je tudi neizvedljiva. Komu naj se v primeru, če ni nihče prikrajšan, obogatba izroči? Komurkoli bi se dala, bi postal zopet neopravičeno obogaten; *circulus vitiosus* ne bi imel konca. Obogatbena ideja ima smisel le, če se je obogatba enega zgodila na kvaro (škodo) drugega in je pravno neopravičena. Kvara (škoda) je torej neizbežna predpostavka vsakega teh zahtevkov, naj jim bo temelj reparacijska ali obogatbena ideja. Postaviti temelj zahtevka na obogatbo toženca ne glede na kvaro tožnikovo, se mi zdi absurdum.

To mora priznati tudi Swoboda v specialnem primeru impenznega zahtevka: »Potroški se morejo terjati le, kolikor je nastopila obogatba. Obogatbo pa je izročiti le do višine potroškov in nasprotno potroške povrniti le do višine obogatbe: vselej torej manjši znesek«. Zadnje ni vedno pravilno.

2. Obogatba ni vedno neizbežna predpostavka za nastanek reparacije kakor je kvara. Imamo reparacije, ki nastanejo zgolj radi neopravičene kvare tožnikove brez vsakega ozira na obogatbo toženčeve. Teh primerov si obogatbena ideja sploh ne more tolmačiti. Primeri so dvojni: predvsem taki, kjer se niti ne zahteva, da bi bil toženec postal obogaten ex tunc (ob dejanski, nepravni izpremambi) n. pr. reparacijski zahtevke gestorja v sili napram dominusu. Številnejši so drugi primeri, v katerih je bil toženec okoristen ex tunc, a ni treba, da je še ex nunc (ob uveljavljanju reparacije). Sem spadajo zlasti izpodbojni zahtevki (z eno izjemo), kondikijski in verzijski napram mala fide prejemalcem. Tu se ne jemlje noben ozir na to, ali toženci ob uveljavljanju zahtevka še posedujejo, kar so prejeli, ali ne. Moderne zakonodaje, ki se potegujejo za obogatbeno utemeljitev vseh teh zahtevkov, so siljene, delati tukaj izjeme od svojih načelnih norm, a primer nujne gestije so morale uzakoniti izven vsake zveze z obogatbeno idejo. Reparacijska ideja ne prihaja v nobeno zadrego, ker ji zadostuje za nastanek zahtevka neopravičena kvara tožnikova brez ozira na toženčovo obogatbo. Zadnja je le posebna predpostavka nekaterih reparacij, ne spada pa k njeni osnovi.

3. Katere so tiste reparacije, za katerih nastanek se terja poleg neizbežne tožnikove kvare obstoj toženčeve obogatbe ob uveljavljanju zahtevka (ex nunc), smo videli v tretjem delu. Zlasti se zahteva ta dvojna predpostavka, tožnikove kvare ex tunc in toženčeve obogatbe ex nunc, pri izpodbojnih zahtevkih radi neodmenskega razpolaganja (gori citirana izjema), dalje pri kondikcijah in verzijah napram bona fide prejemalcem. Potrebo nadaljnega obstoja toženčeve obogatbe v teh primerih smo si razložili z normami posestnega prava: Dobroverni prejemalci kasneje kondicirane stvari ali prejemalci neodmenskih razpolaganj insolventnega dolžnika itd. uživajo pravice dobroverne posesti« in se za užitek teh pravic ne morejo delati odgovorne. Odgovorni so torej le, kolikor svoj neopravičeni prejem ob uveljavljanju reparacije še posedujejo. Z drugimi besedami: vračajo samo, kar jim je od prvotnega pre-

jema po izvrševanju posestnih pravic še ostalo. Ta ostanek utegnemo imenovati obogatbo«, a moramo obdržati v vidu, da »obogatba« ni nič drugega, nego prvotni prejem, reduciran za *commoda bona fide possessionis*. Takisto moremo ostati za to obsežno podskupino reparacijskih zahtevkov pri nazivu »obogatbenih«, a ne v smislu, češ da so nastali iz toženčeve obogatbe, temveč le v smislu, da se pri njih tožnikova kvara ne da reparirati brez toženčeve obogatbe. Tudi obogatbeni zahtevki nastanejo radi tožnikove kvare in v trenutku te kvare. Okvarjencu se priporoča, da pospeši uveljavljenje reparacijskega zahtevka, da napravi čim prej konec toženčevim posestnim pravicam. Obogatbeni zahtevki se torej od ostalih reparacijskih ne razlikujejo po ničemer drugem, nego da je k reparacijskemu dejanskemu stanju pristopila protivnikova dobra vera, in da izvaja protivnik iz svoje dobre vere pravice dobrovernega posestnika. Okolnost, da je protivnik dobre ali slabe vere, je pa postranščina, ki pri teoretičnem iskanju pravne osnove teh zahtevkov ne sme motiti.

4. Reparacijski zahtevek vsebuje, kakor smo se tudi že prepričali, tožnikovo kvaro, ne toženčevo obogatbo. Pri neklih reparacijah sta seveda predmet tožnikove kvare in toženčeve obogatbe identična n. pr. pri kondikcijah; tukaj razlikovanje ni važno. Tem važnejše je pri gestijskih in impenznih zahtevkih. Naj obsegajo impenze glavnico, trud ali oboje, tožnik ne more nikdar zahtevati od dominusa, naj mu vrne svojo obogatbo, t. j. tisto korist, ki jo je pridobil vsled impenz. Tudi gerent, ki reši tujo premičnino (§ 403) ali tuje blago iz skupne nevarnosti (§ 1043), ne more zahtevati, da se mu izroči oteta stvar ali ustrezni del iste. Vsi ti okvarjenci morejo marveč zahtevati le (denarno) odškodnino za svoj trud oziroma za žrtvovano stvar. Po obogatbeni ideji pa bi mogli logično terjati vsi, da jim toženec prepusti pribavljeno obogatbo. S to idejo ostanemo torej tudi tu na cedilu. Zlasti se ne dajo spraviti z obogatbeno idejo v sklad določbe pozitivnih prav, ki priznavajo tožnikom v vseh takih primerih le denarno izravnavo njih škode.

Obseg reparacijskega zahtevka se ravna, kakor smo tudi ugotovili ponovno, po obsegu tožnikove kvare, ne po obsegu toženčeve obogatbe. Zadnje le izjemoma takrat, kadar je pristopila k dejanskemu stanu reparacije protivnikova dobra vera, ako se je ta poslužil pravic dobrovernega posestnika, in se reparira tožnikova kvara le v inejah toženčeve obogatbe *ex nunc*.

5. Iz reparacijske, ne tudi iz obogatbene ideje se dajo končno razlagati določbe o odgovornosti za naključno propast, ki je zadela predmet reparacije izza nepravne imovinske izpremembe. Po obogatbeni ideji bi trpel ta *periculum* vedno tožnik glede na to, da je največ, kar dobi, toženčeva obogatba *ex nunc*. Reparacijska ideja nasprotno zahteva, da se reparira vsa tožnikova kvara. Določbe domače zakonodaje dajejo tudi v tem pogledu prav reparacijski, ne obogatbeni ideji. Tudi o tem smo se že prepričali v tretjem delu. Obogatbena ideja prodre zopet le takrat, kadar je bil prejemalec dobre vere in uživa *commoda* dobroverne posesti, med katere spada tudi njegova neodgovornost za predmete, ki propadejo po naključbi vsled njegove posesti. V vseh drugih primerih pa je prejemalec odgovoren za naključbo, zlasti takrat, kadar je prejel tožnikov predmet mala fide; mesto propalega predmeta plača njegovo denarno vrednost.

Seveda vplivajo na norme pozitivnih prav o odgovornosti za naključno propast vsled tuje posesti še druge okoliščine. n. pr. da predmet ni bil *species*, ampak *genus* (*genus perire non potest*), da predmet niso bile stvari, ampak osebne činitve, in, če so bile stvari, da po prejemu niso obdržale svoje samostojnosti, ampak se spojile s protivnikovo lastnino in sl.

Tukaj ne zadostuje ugotovitev, da se z obogatbeno idejo ne da opravičiti norma zakona, da je toženec za predmet reparacije, ki je propal po naključbi vsled njegove posesti, odgovoren kljub temu, da ni obogaten.

XXII. Pri izpodbojnih zahtevkih, skrbno izdelanih že v starem izpodbojnem redu (Steinbachovo delo), imamo razmeroma malo sporov. Tembolj čudno se zdi, da se juristi še niso zedinili, ali učinkuje izpodbojni zahtevek absolutno ali relativno. Pretežna večina je mnenja, zasto-

panega v tretjem delu, da je učinek izpodbijanja zgolj r e l a t i v e n; vrh tega da je uveljavljanje te relativne ničnosti (neučinkovitosti) odvisno od volje prikrajšanega upnika in da sega samo tako daleč, kakor njegova kvara. Ehrenzweig je nasprotnega mnenja, ki ga utemeljuje z nastopnimi (slabo umljivimi) argumenti: »Po § 27 steč. r. in § 1 izpodb. r. je treba izreči, da je izpodbijano pravno dejanje neučinkovito napram upnikom. To more pomeniti le, da je sodna odločba pravooblikujoča (rechtsgestaltend): odločba vzame moč (entkräftet) uspešno izpodbitemu dejanju, kolikor so prizadeti stečajni upniki ali poedini stečajni upnik.«

Da se izpodbojni zahtevek ne da utemeljiti z moderno obogatbeno idejo, priča že Mayrovo delo: »Če torej objame izpodbojni zahtevek vrednost činitve ne glede na obogatbo in če je vrh tega podan samo proti onemu, ki je stal enkrat v določenem odnosu k stvari, je s tem največ prispevano k pravemu stvarnemu položaju«. Tako si razlagam, da niti švicarski, niti nemški juristi ne uvrščajo izpodbojnega zahtevka ali posamezne primere njegove med obogatbene. Da pa izpodbojni zahtevki ne stoje izven sistema, kakor bi se sklepalo iz njih učbenikov, ampak da se dajo brez težave in brez ostanka uvrstiti v sistem s pomočjo reparacijske ideje (med reparacijske zahtevke), o tem naj nas prepriča še nekaj domačih judikatov o izpodbojnih zahtevkih (cit. po Manzu): »Dopustna je obsodba iz drugega izpodbojnega razloga, kakor iz onega, ki je uveljavljen v tožbi. (Pravilno, kajti temelj tožbe tvori okrnitev tožnikove pravne sfere na eden ali drugi, v izpodbojnem pravu predvideni način; ni relevantno, na kateri.) »Druge osebe se ne morejo pozivati na izpodbojnost.« (Njih pravna sfera z izpodbojnim dejanjem ni okrnjena.) — »Izpodbijanje predpostavlja tožnikovo kvaro; je torej izključeno, če bi tožnik tudi sicer ne prišel do kritja.« (Kvara tožnikova, ne korist protivnikova, utemeljuje izpodbojni zahtevek.) — »Če se izreče, da zastavna pravica ni učinkovita, odpade preostanek po kritju tožnika (hyperocha) na izpodbito hipoteko, ne na vmes (pred tožnikom) locirane hipoteke.« (Izpodbojni zahtevek gre zgolj za restitucijo tožnikove pravne sfere; tega restituiranja je konec, čim je tožnik

repariran). — »Z učinkovitim izpodbijanjem izpodbijajoči hipotekarni upnik ne stopa v prednost izpodbite zastavne pravice.« (S tem bi dosegel več, nego svojo restitucijo).

XXIII. Pri kondikcijah zagovarja njih obogatbeno naravo Swoboda z besedami: »Oba instituta, verzija in kondikcija, našega o. d. zak. sta obvladovana glede na poštenega posestnika od osnovno različnih načel. Vodilna misel § 1431 je naravna pravičnost, da naj nihče ne obogati s tujo škodo, dočim črpa § 1041 svojo vsebino iz prava odškodnine. Ni moči pri reševanju pravnih primerov ti dve načeli (dvostransko obogatbo in enostransko odškodovanje) vzajemno dopolniti, ne da bi grešili proti strogo sistematični izgraditvi o. d. z.« Swobodove argumente, uporabne po lastnem priznanju samo za eno skupino kondikcij (napram poštemu posestniku), zavrača že Ehrenzweig: »Kondikcije ne temelje na obogatbi, ampak na neutemeljenosti činitve. Naloga kondikcij ni, odvzeti prejemalcu obogatbo, marveč činitev rescindirati (rückgängig machen) in po možnosti vzpostaviti prejšnje stanje.... Kondikcije nudijo činilcu včasih več, včasih manj, kakor obogatba in so dopustne celo v primerih, ko prejemalec od vsega početka ni bil obogaten.« Ehrenzweig imenuje kondikcije zato »Rückforderungen« in jih razlaga iz neutemeljenosti činitve. S tem se E. v pogledu kondikcij za las približuje naši reparacijski obrazložitvi. Neutemeljenost »činitve« seveda že pojmovno ne more tvoriti pravne osnove zahtevka, pač pa neutemeljenost (ničnost) izpolnitvene pogodbe, kateri je bila činitev sredstvo.

(Na tem mestu sili prilika, da iznova opozorim na nevarnost, ki preti našemu pravnemu sistemu vsled vtihotapljanja mu neznanega pojma »obogatbeni zahtevke«, pri čemer nas puščajo mlajši zakoni, ki se poslužujejo tega naziva, vrh tega v nejasnem, katere reparacijske zahtevke ž njim označujejo.)

Reparacijski značaj kondikcij potrjuje tudi polno domačih judikatov: »Neopravičljivost zmote ne izključuje zahteve vrnitve.« (Činilec je okvarjen brez ozira, ali po lastni krivdi ali brez nje). — »Plačilo ex causa judicati se ne da kondicirati.« (V tem primeru imovinska izprememba na tožnikovi

strani ni zgolj dejanska, ampak je pravna, čim je postal judikat pravnomočen.) — Kondikcija gre na vrnitev, ne na povračilo vrednosti.« (Kjer je še možna naturalna restitucija, ne pride do veljave civilna.) — »Kondikcija je zasebnopravni zahtevek, dasi bi bilo vprašanje indebita javnopravno.« (Plačilo nedolga je okrnilo dolžnikovo zasebno imovino, dasi je bil namen, izpolniti javnopravno obveznost.) — Kondikciji sine causa ne nasprotuje exceptio rei judicatae potem, ko je bila zavrnjena tožba iz posojila.« (Sigurno ne, ker je zavrnitev posojilne tožbe šele odkrila ono kvaro, ki utemeljuje kondikcijo.)

Nekateri mlajši pisci n. pr. Wöss, Mayr, Bloch i. dr. izvajajo kondikcije iz verzij. Te pisce je zavrnil že Wellspacher v cit. delu. Vendar se mi kategorična zavrnitev po W. in tajeenje vsake zveze med kondikcijami in verzijami ne zdi umestno, ker pripadata oba zahtevka reparacijam, in je poleg tega naša pozitivnopravna verzija uporabna često subsidiarno, kadar manjka specialnejše reparacije. Da pa stavlja Swoboda kondikcije in verzije celo v neko načelno nasprotje med seboj, je po gori izvedenem zgrešeno.

Da učinkujejo kondikcije relativno, ne absolutno, o tem med znanstveniki ni spora. V stečaju n. pr. plačnik nedolga ne uživa nobenih prednosti pred stečajnimi upniki; le kadar je prejel nedolg stečajni sklad sam, tvori kondikcija po § 46 št. 4 skladovno terjatev. Pasivno legitimirana za kondikcijski zahtevek ne postane oseba zato, ker je prejela kondicirano stvar od prvotnega prejemalca (če ne gre za delikt, na katerem bi bila soudeležena.)

V pogledu kondikcijam sorodnih jamčevalnih zahtevkov je še nerešen nastopni spor. Po prevladajočem mnenju, ki ga zastopa naš judikat št. 228 in motivi k tretji noveli, je kupec, ki je sprejel pomanjkljivo blago, proti prodajalcu omejen na jamčevalne zahtevke (redhibitoria oziroma a. quanti minoris) in nima več proti njemu zahtevka na ponovno dobavo ozir. če je dobavni rok potekel, zahtevkov iz zamujene izpolnitve. Pisk o tega ne priznava in ne more razumeti, zakaj naj bi prejemnik pomanjkljivega blaga, ki je blago sprejel v nekrivnem nepoznavanju pomanjkljivosti, izgubil svoj

prvotni zahtevek na dobavo blaga pogojene kvalitete oziroma svoje zakonite zahtevke iz zamujene izpolnitve. (Lehrbuch des österr. Handelsrechtes, 1923.) Svoj nasprotni nazor, da obdrži imenovane zahtevke, izvaja s temi besedami: »V vseh primerih pomanjkljive dobave prodajalec ni izpolnil svoje dobavne obveznosti. Dobava pomanjkljivega blaga ni izpolnitev. Kupec more tedaj pomankljivo blago zavriniti kot neizpolnitev (čl. 346) ... ter zahtevati izpolnitev pogodbe z dobavo, zakonu in pogodbi ustreznega blaga ... Ako prodajalec tej zahtevi v roku, ki mu je za izpolnitev pogodbe na razpolago, ne ustreže, ga zadenejo posledice morae po čl. 355. Pa ne radi tega, ker je dobavil pomankljivo blago, ampak zato, ker ni dobavil nepomanjkljivega. Ta pravni položaj se ne izpremeni, če je kupec, nepoznavajoč pomankljivost blaga, sprejel pomankljivo blago kot izpolnitev. Kupec more naknadno, ko pomankljivost odkrije, še vedno odstraniti v nani vidi z ugasnitve dobaviteljeve obveznosti ter zahtevati nepomanjkljivo blago in uveljavljati posledico zamude po čl. 355 ...»

S stališča reparacijske ideje je k temu sporu reči: Naša lex lata razlikuje med bistveno in nebistveno pomankljivostjo blaga. — V zadnjem primeru pušča pomankljivi izpolnitveni akt v veljavi in daje reparacije potrebnemu kupcu zgolj akcijo quanti minoris. S tem ga ima za odškodovanega; dasi ga ne zadene nobena osebna krivda, mora blago protipogodbene kvalitete obdržati in se zadovoljiti s popustom na ceni. Ta konstrukcija ustreza potrebam trgovskega prometa; priznati pa se mora, da bi mogla druga konstrukcija kljub nebistveni pomankljivosti izpolnitveni akt razveljaviti in pridržati kupcu od Piska terjane pravice. — V drugem primeru (bistvene pomankljivosti kvalitete) razveljavlja izpolnitveni akt tudi lex lata: kupec mora vrniti blago, dobavitelj kupnino. Na škodi ne sme ostati nobeden, reparacija mora biti obojestranska in popolna. To, prvo posledico normira zakon jasno. Kar se pa tiče nadaljnega obstoja pogodbene dobavne obveznosti, zakon molči, in res ni uvideti, zakaj naj bi ta dobavna obveznost radi izjalovljenega prvega izpolnitvenega poskusa ugasnila, in zakaj naj razočarani kupec ne bi

imel pravice, zahtevati ponovno dobavo, če je še čas, oziroma, če ga ni, posledice iz zamujene dobave. Redhibitoria, na katero ga omejuje judikat št. 228, očuva kupca samo kvare. A nihče ne trguje zato, da se očuva kvare, ampak zato, da napravi dobiček. Vsaj de lege ferenda je torej pristati na Piskovo mnenje, da ostanejo prejemniku blaga bistvenih pomanjkljivosti po rescindiranju izpolnitvenega posla pridržani zahtevki iz prvotne pogodbe (dobavni), oziroma iz zakona (zamudni). Brez dvoma takrat, ko se je dobavilo pomanjkljivo blago mala fide. V tistih primerih, kjer se je mesto pogodbenega blaga dobavil aliud, že po današnji judikaturi ni dvoma, da ostane pravica do ponovne dobave ohranjena.

V dokaz, da so tudi jamčevalni zahtevki reparacijski in da jih ni moči razlagati iz obogatbe toženčeve, ampak le iz kvare tožnikove, še sledeča reminiscenca: Ko je šlo ob kodificiranju nemškega drž. zakonika za pravno naravo zahtevka iz laesio enormis (ki kasneje ni bil uzakonjen), se je pojmovanje tega zahtevka kot obogatbenega in njegovo normiranje v poglavju o neopravičeni obogatbi izrečno odklonilo, češ da za nastanek tega zahtevka ni merodajna toženčeva obogatba, temveč tožnikova kvara.

XXIV. Najbolj sporna vprašanja o gestijskih zahtevkih so:

1. Ali se razumevajo z izrazom »potroški« (Aufwand), ki ga rabijo §§ 1036, 1040 in 1042, oz. z izrazom »stroški« (Kosten), ki se ga poslužuje § 1037, samo stvarni ali tudi osebni gerentovi potroški, z drugimi besedami: ali gre gerentu (kadar mu gre) nadomestek zgolj za trošene stvari ali tudi za trošeni osebni trud? Jasen je zakonodajec v odgovoru na to vprašanje samo pri določbah §§ 391 in 403 in čl. 10 naše lex Rhodia iz l. 1912. V teh določbah prisoja najditelju oziroma reševaltelju oba nadomestka: tako za stvari, kakor osebni trud. So-li te tri določbe zgledj splošno veljavnega načela ali izjeme tega načela? Judikatura ni dosledna; največkrat nagiblje k zadnjemu mnenju (glej sodbo k § 1036): »Poslovatelj sme terjati samo povračilo potroškov, ne tudi mezde za izgubo časa in za trud.« A so tudi judikati

nasprotne vsebine, zlasti iz mlajše dobe (glej sodbo k § 1042 iz l. 1912): »Povračilo se more zahtevati tudi za potrošeni čas in trud.« Pisci, ki so se bavili z reševanjem tega spora (zlasti Petražycki), pritrjujejo vsi prvemu, za gestorja ugodnejšemu mnenju. To mnenje podpira tudi reparacijska narava gestijskega zahtevka. Vsak reparacijski zahtevek terja, čim so podane za njegov nastanek zakonite predpostavke, da mora biti reparacija popolna. Ta popolnost mora veljati tudi za gestijski zahtevek. Ni uvideti, zakaj naj bi se gerent, ki je moral uporabiti več produkcijskih faktorjev, odškodoval samo za eden (glavnico), ne tudi za drugi (trud)? Dalje, zakaj naj bi bil gerent, ki je uporabil v večji meri en faktor, kakor drugi, na boljšem od onega, ki je uporabil v večji meri drugi faktor, na primer pleskar na boljšem, nego slikar? Razlikovanje med obema produkcijskima faktorjema in boljše ravnanje z enim (glavnico), kakor z drugim (trudom), se mi brez izrečne določbe zakona zdi nedopustno. Judikatura, ki se, kakor rečeno, nagiblje k nazoru, da je tako razlikovanje opravičeno, prihaja do nesprejemljivih zaključkov: Zdravnika, ki je rešil nezavestnemu življenje, torej gestorja v sili, odškoduje za uporabljena zdravila (milostno tudi za zamujeni čas, češ da spada k trošenim stvarim), ne tudi za osebni trud?! Prav tako ne nagradi truda ognjegascev, ki so oteli hišo ognja. Pomislek je le, kadar ostane trud takih gerentov v sili brez uspeha, ali kadar so imovinske prilike dominusa neugodne. Tukaj sodi, dopolniti določbo § 1036 s podobno normo, kakršno pozna čl. 10 legis Rhodiae (švicarski zakonik celó za deliktno pravo), da se je pri prisojanju odškodnine (in konkretno potroškov) v tistih primerih, ko delikvent (dominus) nima koristi od delikta (gestije), ozirati na delikventove (dominusove) imovinske prilike in, če so neugodne, ublažiti višino odškodninskega (gestijskega) zahtevka. E h r e n - z w e i g se za primer koristne gestije poteguje za razlago § 1037 v tem smislu, da se povrnejo gestorju samo stvarni potroški. Argumentira, da se gestor samo z nepriznanjem enega dela odškodnine oplašči pred takimi, od zakonodajca načeloma nezaželenimi gestijami. S w o b o d a celó misli, da se rabi iz tega vzroka v § 1037 izraz »stroški« mesto običaj-

nega »potroški«. Mislim pa, da so predpostavke § 1037, po katerih mora pribavljena korist presegati vse stroške, glavnico in trud, dosti stroge, da bodo odvrčevale od koristnih gestij, in da nam v to svrho ni treba napačnega tolmačenja § 1037. Tudi praksa kaže, da se njegove stroge predpostavke redko kedaj uresničijo. — Čsl. načrt o. d. zak. popolnuje gestijsko pravo z novo določbo v pogledu tistih gestorjev, ki upravljajo brez naročila imovine številnih (slovaških) izseljencev. Nima nobenega pomisleka, priznavati tem gestorjem poleg povrnitve izdatkov mezd o z a n j i h t r u d.

2. Čigavi so plodovi tzv. n e p o š t e n e g a (nepristnega) poslovanja: gerentovi ali dominusovi? O nepoštenem poslovanju govorimo takrat, kadar uporablja gerent v svrho, da doseže gospodarski efekt, tujo glavnico in lastni trud. Zgledi (cit. po Ehrenzweigu): Tat prodal ukradeno blago za višjo vrednost, kakor jo ima blago za lastnika? Špediterjev kočijaž izvrši izven službe z gospodarjevimi konji in vozom transport pohištva na lastni račun. Poštni uradnik spravi skažene znamke, ki niso za promet, za drag denar med filateliste. Komu pripade v teh primerih višja vrednost iz prodanega tatinskega blaga, zaslužek iz transporta, višja kupnina za znamke: tatu, kočijažu, uradniku ali lastniku, gospodarju, poštnemu erarju? Schey je prvega mnenja, Ehrenzweig drugega, zadnji z malo prepričujočim argumentom, »da mora tat trpeti, da ravna lastnik ž njim tako, kakor da je podvzel tuj posel animo negotia alieni gerendi, torej pošteno, tako da se mu povrnejo le stvarni potroški, ne tudi mezda za osebni trud. Na lastno nepoštenost da se ne more nihče pozivati.« Ehrenzweigu pritruje Swoboda in sicer s sklicevanjem na določbo § 335. Pri tem pa opozarja Swoboda sam na možnost, da tat prodano stvar za splošno vrednost t. j. za tisto, ki jo ima stvar za lastnika, nazaj pridobi, vrne ukradeno blago in natura ter dobiček med prejeto in dano kupnino vendarle pravnoveljavno zase obdrži. Ta Swobodova opozoritev in reparacijska narava gestijskega zahtevka nas prepričujeta o pravilnosti Scheyjevega mnenja. Dominus se ne sme v nobenem primeru okoristiti s plodovi tujega truda, dasi tatovega. V primerih nepoštenega (nepristnega) poslovanja je

prikrajšan dominus samo za eden obeh produkcijskih faktorjev: za glavnico, ki si jo je gerent pri njem nezakonito »izposodil«. More zato terjati tudi odškodnino le za to »izposodbo«, ne za več. Tat mora vrniti (največ) vrednost posebne priljubljenosti ukradene stvari, kočijaž obrabo konj in voza, poštni uradnik dobiček, ki bi ga bil napravil s prodajo skaženih znamk poštni erar sam. Vsi pa obdrže plodove lastnega truda t. j. tisti del kupnine (zaslužka), ki je rezultanta njih truda, ne uporabljene glavnice, kar po potrebi določijo izvedenci. Pravilnost te rešitve potrjuje še okolnost, da so vsi nepoštenih gerenti največkrat delikventi; od delikventov pa se po deliktne pravu tudi ne terja, da bi imovinski položaj poškodovancev izboljšali.

Podoben spor gre pri razlagi § 61 avtor. zakona. Po tej določbi more »avtor ... celó kadar toženca ne zadene krivda, terjati od njega izročitev nastopivše obogatbe« (starejši zgled, ko se poslužuje zakonodajec tega naziva, ne da bi ga obrazložil). Ali je razumeti z »obogatbo« ves kos mati skupiček kršitelja avtorske pravice iz razmnoženja in razširjanja tuje duševne lastnine, torej tudi tisti, ki ni rezultanta avtorske pravice (glavnice), ampak kršiteljevega razmnoževanja in razširjanja (truda)? Pravilen more biti odgovor le v tem smislu, da se razume z obogatbo oni del skupička, ki odpade na prvi produkcijski faktor (avtorsko pravico), ne tudi na drugi, in da ta ostane kršitelju. Kajti tudi, če je bila avtorska pravica kršena po krivdi, gre avtorju po deliktne pravu samo plod lastnega, ne tujega (kršiteljevega) truda. Mislim, da v praksi ne bo nihče zanikal, da si sme kršitelj avtorjeve pravice pred izročitvijo izkupička na roke avtorja odtegniti stroške za tiskarno in sl.

Od nepoštenega (nepristnega) poslovanja je treba razločevati t. zv. pošteno (pomotno). O poštem ali pomotnem poslovanju govorimo tedaj, kadar opravlja kdo posel v prepričanju, da je njegov lastni, a je v resnici tuj posel, n. pr. če izplača vpeljani dedič (ki mora kesneje odstopiti dedščino resničnemu) volila. Dočim uporablja nepošteni gestor vedoma tuja sredstva (in lastni trud) na lastno korist, uporablja pošteni gestor lastna sredstva (in lastni trud) na dozdevno lastno

korist, ki se pa ex post izkaže, da je bila tuja. Za take primere določuje § 687 nem. drž. zakonika izrečno, da nanje ni uporabljati določb gestijskega prava. Isto velja za nas. Na take primere je, kakor sem že izvedel pod XVII, uporabljati milejše verzijsko pravo. — Med »poštene gestorje« spada zlasti poštenu posestnik stvari, a zanj imamo v našem pravu specialne (prestroge) določbe. — Povsem napačno bi bilo, kar se je tudi že zgodilo, uporabljati na poštenega gestorja gestijsko pravo per analogiam; kajti vsaka gestija zahteva, da se gestor zaveda, da vrši tuje posle, poštenu gestor se tega ne zaveda nikoli. — Sem spadajo vsi oni primeri, iz katerih potekajo tzv. impenzni zahtevki v gori rabljenem pomenu (XVIII).

Pač pa je pravilno uporabljati gestijsko pravo na tzv. a n a l o g n e primere gestije na pr. na §§ 517, 1097 i. dr. Tukaj delajo gerenti na lastno korist, a hkrati na tujo; ta dva animusa se pa med seboj ne izključujeta.

3. Sporna je končno vsebina §-a 1042. Opozoril sem že, da štejejo § 1042 eni med verzije, drugi med gestije, a ta spor je pod vidikom skupne reparacijske narave verzij in gestij ublažen. Spor v pogledu vsebine § 1042 gre za to, ali je uporaben samo takrat, kadar je tožnik spolnil kako l e g a l n o toženčevo obveznost, ali tudi takrat, kadar je spolnil kako drugo njegovo p r a v n o obveznost n. pr. pogodbeno. Za razširjevalno uporabnost § 1042 so se zlasti zavzeli Čehi, ki bodo povodom unifikacije civilnega prava besedo »zakon« v § 1042 izrečno nadomestili z besedo »pravo«. Ta razširjevalna interpretacija je utemeljena ne le v namenu, ki mu služi § 1042, ampak potrebna tudi praksi. Naj izvira izpolnjena obveznost iz zakona (lege) ali iz drugega vira, zlasti iz volje zavezanca, je izpolnitelj rešil liberiranega dolžnika pravne nuje. Zato mora imeti izpolnitev enake posledice. Če je gerent izpolnil n. pr. tujo alimentno obveznost, zakaj naj bi se delal razloček med virom te alimentne obveznosti (ali se je zavezal liberirani dolžnik k alimentiranju pogodbeno ali bil zavezan ex lege)? V enem, kakor drugem primeru je z liberiranjem dolžnika alimentna obveznost definitivno ugasnila, tako da na tujega izpolnitelja po določbi § 1422 (in po naravi sami) ne more preiti, in se mora ta odškodovati z zahtevkom po § 1042.

+ ugovarjati...

V dokaz reparacijske narave gestijskih zahtevkov naj sledi še nekaj sodb k o. d. z., citiranih, kakor druge, po Manzovi izdaji o. d. z.:

K § 1035.) »Poslovodja brez naročila je odgovoren za škodo, ki jo povzroči drugim osebam«. (Enako kakor delikvent, ki je tudi odgovoren vsem, ki imajo iz delikta neposredno ali posredno škodo).

»Nadomestujoča negotiorum gestio ne utemeljuje za tretjo osebo ne upravičenosti, ne zavezanosti«. (Kvara, ki zadene gestorja vsled gestije, ga zadene vedno osebno, dasi bi bil pooblaščenec; pooblastilo za obremenitev pooblastitelja s kvaro te vrste se pojmovno ne da zamisliti.)

»Poslovanje na jasno, pretežno korist drugega je tudi tedaj, če poskrbi kontrahent sam za tisto delo, ki mu ga dolguje sokontrahent«. (Tudi delikt nastane kljub temu, da je delikvent imel še posebno kontraktualno dolžnost, čuvati tožnikovo imovino n. pr. poneverba.)

K § 1042.) »Dasi bi bila zakonita obveznost teh potroškov javnopravna, je zahtevek iz § 1042 zasebnopraven«. (Prim. enako odločbo, cit. h kondikcijskim zahtevkom pod XXIII, kar je obenem dokaz za njima skupno pravno naravo).

»Zahtevek iz § 1042 ne uživa predpravic izpolnjenega (alimentnega) zahtevka.« (Seveda je treba razločevati med pravno naravo in zaščito izpolnjene terjatve in ono reparacijske terjatve, ki nastane še le vsled izpolnitve; zadnja ima lastno naravo in lastno zaščito, kar je posebno važno za primer stečaja.)

»Nadoknadanje se more zahtevati le za izdatke, ki so že napravljeni«. (Tudi to je umevno, ker nobena reparacija ne more nastati, dokler ni nastala kvara.)

V onih sodbah k § 1042, ki pravijo, da za zahtevek iz § 1042 ni neobhodno potreben animus negotia alieni gerendi, pač pa animus obligandi, ne morem pri najboljši volji odkriti važnosti, zlasti ne nasprotja med zahtevkoma po § 1042 in 1036. Obema je skupno, da oškodovani gestor ni privolil v svojo kvaro (v katerem primeru bi bila izključena zahtevka). Zakonodajec ne govori ne o enem, ne o drugem animusu; oba sta se pojavila šele v judikaturi. Po m. m. ima

animus negotia alieni gerendi za obsebi umevno posledico animum obligandi; na drugi strani si pa animum obligandi ne morem predstavljati, ne da bi plačnik po § 1042 vedel in hotel, da vrši s plačilom posel druge osebe. Kajti, če bi se tega ne zavedal in plačal pomotoma tuj dolg, bi bila podana kondikcija (in sicer napram plačanemu upniku, če bi plačnik pomotoma mislil, da je njegov dolžnik; napram liberiranemu dolžniku, če bi vedel, da plačuje tuj dolg, a pomotoma mislil, da ga je dolžan plačati.) Pojemovne razlike med obema animusoma ne najdem.

XXV. Na polju verzijskega prava se spori tičejo zlasti odmejitve področja (uporabnostnih sfer) verzije od drugih reparacij, dalje nepoštene (nepristne) verzije in tolmačenja § 329 o. d. z.

1. Reparacijska ideja, s katero si razlagamo vse večkrat navedene zahteve, ublažuje predvsem pomen sporov v pogledu medsebojne odmejitve njih uporabnostnih sfer. Kajti čim imajo vsi ti korektivi zoper dejanske, ne hkrati pravne premembe isto (reparacijsko) naravo, veljajo za nje, kakor smo videli v drugem delu, v pogledu vsebine, obsega in aktivne legitimacije enake osnovne norme, naj bodo potem verzije ali kake druge reparacije. Iz tega si tudi razlagamo od nikogar osporavano dopustnost, da moremo svoje pomanjkljivo verzijsko pravo dopolniti z normami razvitejših kondikcij.

Različne norme veljajo le, kolikor potekajo iz posebnih predpostavk posameznih reparacij. Take smo našli za izpodbojne, revokacijske, jamčevalne, regresne, impenzne in quasideiktne zahteve; zato se v praksi in teoriji nikdar ne zamenjujejo z verzijskimi, nasprotno se zveza med njimi doslej niti ni opazila.

Od gestijskih zahtevkov se razlikujejo verzijski po večkrat omenjeni negativni predpostavki, da se uporaba stvari, če naj nastane verzija, ne sme zgoditi animo negotia alieni gerendi.

Preostajajo torej za oddelitev področja verzij od onega drugih reparacij le še kondikcije. V pogledu te oddelitve je pač v zgodovini in je še pri najnovejših piscih polno kontroverz: kondikcije se proglašajo za verzije, verzije za kondikcije.

+ ugovarjati,

Znano je n. pr. iz zgodovine, da je tvorilo plačilo osebe, nesposobne za plačilo, tipični zgled za nastanek verzije. Danes se splošno priznava, da nastane iz takega plačila kondikcija (gl. izvajanje pod XIII. in določbo § 1421).

Nasprotni primer: Ehrenzweig šteje zahtevke iz onih dejanskih, nepravnih prememb, ki nastanejo vsled zmotnih oblastvenih ukrenitev (aberracije izvršbe, napačni intabulati) h kondikcijam, dočim smo jih mi šteli k verzijam. Swoboda šteje primer, ko je bila uporabljena tuja stvar per falsum procuratorem v korist drugega, k »jasnim« kondikcijam, dočim smo mi tudi v tem primeru ugotovili, da nastane verzija n. pr., če je uslužbenec brez vednosti principala naročil kurivo in ga koristno uporabil v njegovi, principalovi, opekarni. Kaj je odločilno za razmejitve?

Pod XIII. smo ugotovili, da so kondikcije one reparacije, ki nastajajo o priliki izpolnjevanja obveznosti in sicer vsled vicijozne izpolnitve. Zato so kondikcije pri nas pravilno vmeščene v tretje poglavje III. dela o. d. z. Kondikcije so zakonodavčev korektiv zoper vicijozno izpolnovanje obveznosti, čim je imelo za posledico kvaro izpolniteljevo. V nobenem prej citiranih dveh primerov ni podana ta predpostavka. Pri uporabi brez pooblastila naročenega premoga ni šlo za izpolnjevanje obveznosti, niti za kak vicij pri izpolnitvi. Prav tako ne, če zarubi izvršilno oblastvo zavezancu stvar, ki ni zavezančeva, in če krije iz skupička zahtevajočega upnika. Ehrenzweig pravi, da nadomešča tukaj izvršba prostovoljno činitev, ki jo zahtevamo za kondikcije. Mislim, da nima prav, kajti izvršilno sodišče, če sploh koga nadomešča (?), nadomešča pri izročitvi skupička zavezanca, ne lastnika prodane stvari. Zato so izšle tudi sodbe, ki pravilno štejejo zahtevke iz aberracije izvršbe k verzijam (gl. št. 10 k. § 1041).

Kar torej odmejuje področje kondikcije od onega verzij, je zgolj posebna prilika, ob kateri nastajajo prve, t. j. ob izpolnjevanju obveznosti, dočim se pri verzijah ne gleda, ob kaki priliki da nastanejo. V vsem drugem imata verzija in kondikcija enake predpostavke. Iz tega sledi, da verzija in kondikcija nista nobeno nasprotje, temveč je prva generalna, druga po priliki svojega nastanka specializirana reparacija. Prav

tako verzijsko pravo ni nobeno nasprotje kondikcijskemu, izpodbojnemu, revokacijskemu i. dr., po posebnih predpostavkah specializiranemu repar. pravu (izvzemši gestijsko), temveč stoji ž njimi v razmerju legis generalis napram leges speciales. § 1041 bi se mogel po mojem tolmačenju glasiti tako: »Ako je bila brez poslovanja stvar uporabljena na korist drugega in ni podan dej. stan ne kondikcijskega, ne drugega specialnejšega (reparacijskega) zahtevka, potem more...«. Tako tolmačenje nam je tudi dobrodošlo. Leto za letom snuje formalno pravo (ki mu ne gre vedno za definitivno, ampak za naglo ureditev pravnih razmer) nove položaje, ki so zakoniti po formalnem pravu, a so v navzkrižju z materialnim. Za ureditev takih položajev moramo imeti splošen korektiv, ker jih zakonodavec ne more predvideti. Lahko si predstavljam, da bomo sčasoma dobili n. pr. posebno reparacijo za odstranitev kvar iz oblastvenih ukrenitev (zlasti bi se priporočala krajša doba za uveljavljanje teh reparacij). Dokler zanje posebne reparacije nimamo, nam služi verzija po § 1041. Tudi čl. načrt obdrži verzijo neizpremenjeno s to-le značilno utemeljitvijo: »Zagonetna §§ 1041 in 1042, katerih obseg in namen redaktorjem o. d. z. očitvidno ni bil jasen, in ki so izzvali celo literaturo in dali povod judikatom vrhovnega sodišča na Dunaju, v splošnem ne bosta premenjena. Nobeno dosedanje tolmačenje ni namreč tako prepričevalno, da bi bilo potrebno, spraviti besedilo teh dveh paragrafov ž njim v soglasje. Na drugi strani ta dva paragrafa zakona sigurno nista brez pomena, kar spričuje množica odločb. Res, da se pozivajo odločbe na nju ponovno brez potrebe, vendar kažejo, da bi nastala v zakonu vrzel, če bi se določbi črtali.« O verzijah trdijo cit. motivi, da jim je namen, omejiti področje obogatbenega zahtevka (s katerim bodo nadomestili na Čsl. naše stare kondikcije napram dobrovernemu prejemniku). Mislim, da je ravno narobe, in da je kondikcijam namen, da omeje področje verzije. Opravičeno pa se Čehoslovaki že sedaj boje, da bo recipirana obogatbena tožba prestopila bregove, v katere jo skušajo zajeti.

Po mojem mnenju je osnovna napaka znanstva, da išče za verzijo § 1041 s a m o s t o j n e predpostavke, po katerih naj

bi se razločevala od vseh drugih reparacij, z drugimi besedami: da ne pripušča možnosti, da vsebujejo marsikatero reparacijo hkratu predpostavke verzije. Starejši interpreti našega o. d. zakonika so pravilnejše priznavali subsidiarni značaj verzije. Zeiller pravi v svojem komentarju k § 1041: »So primeri, v katerih se uporabljajo stvari na korist drugega brez sklenitve pogodbe in brez pravega poslovanja.« (Omenjajoč uporabo stvari »ob sklepanju pogodb«, Zeiller ne more misliti na drug dejanski stan, nego na kondikcijski). Kranjc trdi, potem ko je zavrnil dve nevzdržni razlagi Ellingerja in Stubenraucha, da nastane verzija vsled »imovinske uporabe za drugo osebo brez namena, delovati v njenem interesu in z izključitvijo neposrednih činitev. (Z »neposrednimi činitvami« razume očitno tudi Kranjc spolnitvene činitve.) V kritiki Wellspacherjeve »Versio in rem« pravi Ehrenzweig (Krit. Vierteljahrsschft. zv. 43, 1902): »Namen zakonodavca, zlasti Zeillerja je bil, da ustvari s § 1041 splošni obogatbeni zahtevek, ki se po predpostavkah in cilju razlikuje od kondikcije sine causa.« Če substituiram, za naše pravo zanikani, obogatbeni zahtevek z reparacijskim, se z Ehrenzweigom skoro skladava.

2. Za nepošteno (nepristno) verzijo mora veljati isto, kar velja za nepošteno gestijo. Nepošten vertent je n. pr. pasažir zastojkar, ki zavedno uporablja tujo stvar v lastno korist. Lastnik mora dobiti polno odškodnino, ne manj, pa tudi ne več. Kajti več niti za primer delikta od vertenta ne more zahtevati. Kljub temu sta Kohler in Ehrenzweig mnenja, da more lastnik zahtevati od nepoštenega vertenta, naj mu izroči vsa dosežena korist. Temu mnenju se ne morem pridružiti, ker dosežena korist ni rezultanta gole uporabe tuje stvari, ampak v zvezi z osebno vertentovo potruditvijo. Kolikor je korist nastala iz zadnjega produkcijskega faktorja, se lastnik z njo ne sme okoristiti.

3. Sporni § 329 ima nastopno besedilo: »Poštene posestnik sme že zgolj iz razloga poštene posesti stvar, ki jo poseduje, brez odgovornosti poljubno rabiti, porabiti, tudi uničiti.« Ta paragraf in sledeči imajo nadpis »Pravice poštene posesti«. Ni spora, da ni moči poštenega posestnika na podlagi teh določb radi uničenja ali deterioriranja stvari, ki jo poseduje, de-

lati odgovornega po deliktne pravu. Spor pa je, ali izključuje § 329 njegovo odgovornost tudi tedaj, kadar je imel od rabe, porabe ali uničenja stvari, ki jo je posedoval, korist, kadar je torej obistinjen ves dejanski stan verzije. Z drugimi besedami: Ali izključujejo besede »brez odgovornosti« v § 329 tudi verzijski zahtevek napram poštenemu posestniku? Praktičen postane odgovor na vprašanje zlasti tedaj, kadar je ravnal s stvarjo, ki jo je posedoval, produktivno in si z njeno porabo prihranil lastne izdatke. Ehrenzweig in Swoboda verzijskega zahtevka ne izključujeta, dočim ga Randa izključuje. De lege ferenda govori vse za pravilnost prvega mnenja, torej za dopustnost verzijskega zahtevka, ker tudi v pogledu poštenega posestnika ne gre, da bi se okoristil s tujo škodo. Za dopustnost verzijskega zahtevka govori dalje analogija §§ 416—420, po katerih morajo graditelji, sadilci in sejalc, ki so rabili tuje gradivo, tuje sadike ali semena kljub svoji dobri veri odškodovati lastnika za vrednost. Vendar je de lege lata utemeljeno Randino nasprotno mnenje. Predvsem zato, ker govori nadpis § 329 o pravicah poštenega posestnika, ki logično izključujejo vsako reparacijo, ne-le deliktno, tudi verzijsko (dasi imam dogmatične pomisleke proti pojmu »pravica« posestnika). Dalje postavlja § 329 prav isto normo, kakor za konsumirano substanco, za njeno rabo, torej v pogledu plodov. Za te pa vemo iz druge določbe (§ 330 sl.), da jih zakonodavec dokončno pušča dobrovernemu posestniku, čim jih je pobral, tako da mu ostanejo celo fructus exstantes kljub okoriščenju na škodo lastnika. (Da te določbe ne ustrezajo pravicoljubnosti in da so potrebne reforme, ne spada sem, kjer razlagam legem latam). Kakor kaže zgodovina o nastanku našega posestnega prava, so uredniki svoje stališče tudi utemeljevali; bali so se, da bi favorizirali neproduktivnega konsumenta pred produktivnim, če bi vzeli poštenemu posestniku fructus exstantes, torej tiste, katere bi bil mogel neproduktivno konsumirati in se s tem rešiti vrnitvene obveznosti. Proti temu pomisleku bi bili uredniki mogli poskrbeti na drug način s tem, da so na neproduktivno ravnanje z objektivno tujim, subjektivno lastnim blagom statuirali slično normo, kakršno so v pogledu voluptuarnih impenz, a ne z izključitvi-

jo spornega verzijskega zahtevka. Judikatura koleba; некоč je že bilo s sodbo odločeno »da je moči poštenega posestnika klicati na odgovor za čisto korist (reiner Vorteil), ki mu je nastala s porabo tuje stvari«. Pravilna rešitev spora je važna še zlasti zato, ker je odgovoren (glasom citata v § 1437) po določbi § 329 tudi dobroveren prejemnik kondikcijskemu tožniku. Tudi tukaj se praksa in judikatura upirata, odrekati kondicentu plovce, ki so še v posesti protivnika.

Javni zavodi.

Dr. Rudolf Andrejka.

Organi javne uprave so ali taki, ki jim je pravni red poveril pri izvrševanju javnih nalog en del enostranskega gospodarstva ali imperija nad drugimi osebami, ali pa taki, ki jim ta enostranski imperij manjka, ki pa vendar vrše s pritrdilom državne oblasti trajno določne funkcije javne uprave. Prvi so javna oblastva, drugi javni zavodi.

Država ne more vršiti vseh javnih nalog sama izključno po oblastvih. Poiskus francoske revolucije, da ne prizna nobenih drugih pravnih oseb na polju javnega prava kakor državo samo, se je vsled sile razmer izjalovil.

Pojem javnega zavoda vsebuje te-le momente:

1. trajno delovanje za določne javne namene,
2. enotno organizirano skupino oseb in naprav, ki se posveča temu namenu,
3. javni namen je osebami, ki ga izvršujejo, notranje tuj, torej le mehanično, ne organsko zvezan z njihovim delovanjem.

Ta zadnji moment loči javni zavod na eni strani od podjetij, na drugi pa od korporacij, društev, zadrug i. t. d., ki se tudi posvečajo javnim namenom.

Za javni zavod je značilen njega javni namen, ni pa značilno, da ga upravlja javna korporacija, bodisi država ali občina. Tako n. pr. je tobačna tovarna sicer državni, a ne javni zavod; prodajalna električnih predmetov in pripomoč-

kov, ki jo je otvorila občina, je občinski, ne pa javni zavod. Država ali samoupravno podjetje pri takih napravah ne zasleduje javnih namenov, jih ne podreja javni službi (service public), ampak si skuša, kakor vsak zasebnik z njimi zagotoviti po zasebnogospodarski poti dohodke.

Tu ne govorimo o javnih zavodih, ampak o državnih ali samoupravnih podjetjih.

Nasprotno pa utegne od zasebnikov oskrbovani zavod dobiti v določnem smislu javni značaj, ker zasleduje in pospešuje pretežno javne namene, torej ne eksistenčne, zasebnogospodarske, ampak altruistične, humanitarne, znanstvene in kulturne. Tu sem spadajo zasebni dobrodelniki zavodi, zasebne, na podlagi ustanov oskrbovane bolnišnice, sirotišnice, hiralnice, zasebni učni zavodi, od zasebnikov ali društev zasnovani muzeji, umetniške galerije in zbirke i. t. d. Zanimivo je, kako lahko prehajajo take zasebne organizacije v javne zavode. Tako se je po ustanovitvi državnih zavodov za zaščito dece tem zavodom afilirala cela vrsta zasebnih društev za zaščito dece. V Ljubljani n. pr. se je drž. zavodu za soc. higijeno in zaščito dece začasno inkorporiralo društvo »Dečki in materinski dom kraljice Marije«, seveda nekvarno obojestranskim lastninskim pravicam.

Javne zavode razlikuje od zasebnih zavodov z javnimi nameni poleg momenta, navedenega zdalej pod točko 4, po večini formalni moment, da jih je pravni red na ta ali oni način priznal za javne.

Francosko upravno pravo razlikuje tu ostro med javnimi zavodi (établissements publics) in zgoraj označenimi zasebnimi zavodi v prosep javnih namenov (établissements d'utilité publique). Zavodi, ki goje te javne namene, se po francoskem zakonu z dne 4. februarja 1901 proglašajo za »občesne koristne zavode« s posebnim odlokom (decret) državne sveta (conseil d'état).

Javni zavodi se razlikujejo od teh občesno koristnih zavodov po določenih omejitvah in posebnih pravicah, ki jim jih predpisuje odnosno daje zakon (n. pr. zakon z dne 31. marca 1903 čl. 71). Tako n. pr. zavisi sklepanje pogodb, najetje posojil, odsvojitve imovine od pritrdila drž. nadzornih oblastev, enako

sprejemanje darov in volil; nasprotno pa tudi njih imovina ni podvržena običajni izvršbi; često uživajo za svoje terjatve pomoč upr. oblastev; njih računi pa so zopet podvrženi javni kontroli državnih računskih oblastev.

Pri nas ta razlika ni splošno ugotovljena in legislativno ni predelana. »Pravica javnosti« je samo za določne panoge v poedinah specialnih zakonih ustanovljena.

A. V tem pogledu pridejo predvsem v poštev občne javne bolnišnice. Na osnovi ukaza ministrstva notr. del z dne 4. dec. 1856, št. 26.641, se izreče bolnišnica z upravnim aktom deželnega političnega oblastva za javno tedaj, če je 1. namenjena lečenju bolnikov in ne samo za preskrbo; 2. če nudi zdravniško pomoč in oskrbo vsem bolnikom brez razločka, ali so domačini ali tujci, pod določnimi pogoji; 3. če pobira za njih oskrbo določno, po oskrbnih dneh uravnano pristojbino; 4. če vodi o dohodkih in izdatkih pravilne in dokazane račune ter jih ob koncu vsakega leta predlaga nadrejenemu uprav. oblastvu v pregled in odobrenje; 5. če je vobče glede zdravstvene policije in glede celotnega vodstva in uprave pod nadzorstvom teh oblastev.

Pravica javnosti daje po tem min. ukazu bolniškim zavodom, ki so bili izrečeni za javne, pravico: 1. da se izterljivi oskrbni stroški izterjujejo po upravni izvršbi; 2. da se neizterljivi stroški povrnejo zavodu iz tako zvanega deželnega fonda.

Pozneje, ko so prešli deželni fondi v last in upravo deželnih odborov, so prešle tudi javne bolnišnice pod njih nadzorstvo. Značaj javnega zavoda pa se je odslej podeljeval z deželnim zakonom, torej z legislativnim aktom.*

B. Paralelo z obče koristnimi zasebnimi zavodi francoskega prava zasledimo v §§ 69 in 72 dež. zakona o osnovnih šolah z dne 14. maja 1869 dež. z. št. 62, po katerem ima minister za bogočastje in nauk pravico, podeliti zasebnim učnim

* Glej Kranjski dež. zakon z dne 12. febr. 1893, dež. z. št. 11, Štaj. dež. zakon z dne 12. februarja 1872, dež. z. št. 19, Koroški dež. zakon z dne 22. avg. 1875, dež. z. št. 30. Bolnišnica v Brežicah se je n. pr. za javno proglasila z dež. zakonom z dne 12. febr. 1872, štaj. dež. zak. št. 20.

zavodom »pravico javnosti«, t. j. pravico, izdajati izpričevala z državno veljavnostjo, če ustrezajo organizacija in učni cilj onim javnih šol, ki naj jih zasebna šola nadomešča, če se ravnatelj in učno osebje imenuje s pritrdilom deželnega šolskega oblastva in če se sklepni izpiti vrše pod vodstvom oblastnega odposlanca.

Zasebni zavodi pa se utegnejo približati javnim zavodom tudi s tem, da zasledujejo sicer predvsem zasebne gospodarske namene, da pa utegnejo s tem delovanjem oškodovati ali ogrožati javne interese. Tu utesnuje javno pravo absolutno svobodo njih lastnikov in njih uprave in to mestoma prav radikalno, n. pr. pri glediščih, gostilnah, rudnikih, hranilnicah, bankah, tovarnah, v brodarstvu in sploh v celi vrsti tako zvanih obrtnih naprav.

4. Zadnji in značilni moment za javni zavod je ta, da mora javni zavod vsakomur, kdor se drži zavodnih predpisov in pogojev, postreči s svojim delom ali s svojimi napravami. Ta pravica javnega zavoda, da je vsakomur na razpolago, je že skoraj javnopravna dolžnost. Zato je v teoriji njena kakovost kot pravica sporna. Gotovo je, da mora biti v zakonu utemeljeno, če bi izjemoma kdo ne imel pravice do uporabe javnega zavoda.

Vsakdo ima n. pr. pravico, posluževati se pošte: Inozemsko časopisje je nima, se sme torej izključiti (tako zvano odvzetje poštnega debita). To pa je v zakonu določeno (glej čl. 18, odst. 2 tisk. zak.). Vsakdo ima n. pr. pravico, pošiljati po železnicah blago v državo ali iz nje. Tako določa čl. 3 uredbe o prevozu potnikov na železnicah z dne 25. aprila 1925, Ur. l. št. 307, da se prevoz ne sme odreči, če se izpolnijo prevozni pogoji in ostali občni železniški predpisi in če ni prevoz prepovedan z zakoni in predpisi iz razlogov javnega reda. Primer take prepovedi odnosno izključitve navaja čl. 11 te uredbe: »Če se osebe vedejo nedostojno, zlasti pijane osebe, ali če so obteženi s kako težko kužno boleznijo (kugo, pegavico, lupus, kolero itd).« Carinski zakon in njega izvršilne uredbe pa določajo one reči in predmete, ki se sploh ne smejo uvažati ali izvažati po železnicah.

Ta pravica ali prav za prav dolžnost javnega zavoda, biti na razpolago vsakomur, kdor izpolnjuje zavodne predpise, razlikuje javni zavod od zasebnega zavoda, kjer se sme vsakdo zavriniti. Pri določni vrsti zasebnih zavodov je včasih ta pravica dvomljiva.*

Tu niso merodajni toliko javni oziri, ampak uvaževanje, da nasprotujejo take izključitve bistvu pridobitne narave, čeprav zasebnega podjetja, ki mora, ako je zasnovano na zdravi gospodarski podlagi, stremeti za tem, da privabi k sebi kolikor mogoče mnogo ljudi radi zaslužka. Praksa se vobče nagiba k temu, da ima take zasebne zavode za navadna obrtna podjetja, ki niso primorana do sklepanja pogodb.

Moment, da morajo vsakomur služiti, kdor izpolni njih pogoje, približuje javne zavode zopet javnim oblastvom. Moment enostranskega imperija teh oblastev pa povzroča temu nasproti ostro razliko v medsebojnem pravnem razmerju. Javni zavod namreč ponuja svoje delo in dajatve javnosti, bodisi že po svojem namenu ali po svojih posebnih predpisih in statutih. S tem, da se podvrže poedinec tem predpisom, je sprejel na njega naslovljeno offer to ter s tem konkludentnim dejanjem sklenil z zavodom kontrakt, po katerem je zavod dolžan izpolniti svojo, od druge strani sprejeto ponudbo.

Ta moment obojestranskega dogovora manjka občevaranju poedinca z javnim oblastvom. Pravno razmerje je tu povsem drugačno: Javna oblastva ne ponujajo svoje delo nikomur. Ona ne iščejo nikogar, pač pa se stranke obračajo do njih in sicer ne s ponudbami, ampak z vlogami, prošnjami, pritožbami.

Zato ne postaneta javno oblastvo in poedinec nikdar enakopravna pogodnika tudi tedaj ne, kadar so zahteve poedinca po zakoniti pravici pred javnim oblastvom podobne onim, ki jih podaja javnemu zavodu, n. pr.

* Sme li zasebno gledališče izključiti obiskovalce iz zasebnih razlogov, n. pr. nevšečne kritike, ali gostilničar sebi nesimpatične goste? Gostilniški pravilnik iz leta 1925 n. pr. pravi, da mora gostilničar postreči gostom.

zahteva tožeče stranke, da ji sodišče pripomore do tozadevne pravice ali želja prosilca, da mu upravno oblastvo podeli koncesijo, licenco, obrtni list. Med stranko in oblastvom ne nastane nikdar pogodbeno razmerje, kakor pri javnih zavodih, to pa radi preponderance drž. oblasti kot predstavništva državnega imperija, ki se pojavlja vedno kot enostransko uveljavljajoča se suverena sila. Zato tudi ne priznava nobene druge oblasti nad seboj ter uravnava in popravlja morebitne nepravilnosti samo v ustroju lastne hierarhije.

Z drugimi besedami: Javna oblastva niso, kakor je to priznано javnim zavodom, juridične osebe. Kadar izvršujejo akte državne oblasti, ne izvršujejo s tem napram državljanom nobenih subjektivnih pravic države kot nekake osebe javnega prava, ampak izvršujejo le funkcije, posle javne oblasti, izvirajoče iz državne suverenosti. Pravna osebnost države se omejuje le na gospodarska, odnosno poslovna opravila privatnega prava. Tu deluje država in sklepa pogodbe v svojem lastnem interesu po svojih organih in upravah, ki jim pa manjka imperij — oblast. Kakor hitro pa služi ali zadošča javnim interesom, tedaj se javlja takoj njen imperij v oblastvih, a radi tega izgine njena juridična osebnost.

Dajatve in storitve, ki so določene po namenu, po statutu ali po pravilniku zavodovem, mora torej javni zavod protestirati. V sporu, kaj in koliko mora dati ali izvršiti, pa ne odločuje sodišče, kar dokazuje javni značaj tega pravnega razmerja, ampak odloča na pritožbo (ne na tožbo) upravno nadzorstveno oblastvo (tudi upr. sodišče se lahko pozove). Kdor ni bil v javni bolnici svoje bolezni ozdravljen ali je dobil napačna zdravila, nima pravice, radi tega državo tožiti, enako ne oni, ki je oddal pismo na pošti, a ga naslovnik ni prejel. Pogodbi podobno razmerje med javnim zavodom in poedincem, ki ga uporablja, je pač javnopravno in ne zasebnopravno. Večinoma je že v posebnih zavodnih pravilnikih določeno, da zavod odklanja vsako odgovornost po redni pravni poti.

To seveda ne izključuje odškodnine za določne škode, n. pr. na pošti za izgubljeno rekomandirano pismo, toda ta odškodnina nima zasebnopravnega značaja.

Posebne pravice javnega zavoda.

Javnopravni značaj javnega zavoda se kaže zlasti v njegovih odnošajih do onih, ki ga uporabljajo. Vendar ta javnopravni značaj ne dovoljuje, da bi bil kdorkoli prisiljen uporabljati javni zavod. Za to je vedno in povsod potrebna zakonita pooblastitev.

1. Primoranje do uporabe javnega zavoda je ali:

a) neposredno: Obče nevarni blazniki, za kugo ali kolero oboleli, sifilitiki, delomržni, hudodelci po prestani kazni, prostitutke se spravljajo siloma v zadevni javni zavod (blaznice, bolnice, prisilne delavnice).

b) posredno: Ni treba, da kdo izvrši kakšno dejanje, ali kadar ga izvrši, se mora poslužiti javnega zavoda, n. pr. mesarji morajo klati v mestni klavnici (§ 35 obrtnega reda: kjer so zadosti obsežne javne klavnice, se sme uporaba zasebnih klavnic prepovedati), ali: carinsko blago se sme uvažati le po carinskih potih, zdravila oddajati samo v drž. lekarnah (k. z. zoper mazaštvo!).

c) subsidiarno: Nihče ni primoran, da pošlje svoje otroke v javno šolo; otrok pa mora doseči določno stopnjo izobrazbe. Če ni moči te stopnje doseči z zasebnim poukom ali drugače, mora otrok posecati javno šolo. Če se niti eno niti drugo ne stori, je to policijski prestop, ki se kaznuje z denarjem in zaporom.

2. Poleg neposrednega in posrednega primoranja do uporabe, se javnemu zavodu često daje nekako monopolno stališče s tem, da se izključuje prosta konkurenca na tem polju, n. pr. pri občinskih klavnicah, ali če občina kot Imetnica elektrarne zabrani dobavo toka, če se dovodne žice itd. niso izpeljale po njeni elektrarni ali drugem občinskem podjetju, ali da dovoli pokopavanje na svojem pokopališču le, če se uporablja občinski pogrebni zavod. To so takozvani faktični monopoli.

Javni zavodi pa uživajo, zlasti pa javni prometni zavodi, tudi monopole v pravnem pomenu, to so taki, pri katerih je država sama odvzela zasebnemu območju določne pravice, izvirajoče iz splošne svobode imovine in obrta ter jih dodelila izključno tem zavodom, n. pr. odpravljanje pisem, zavojev in brzojavk, ustanovitev osnovnih in srednjih šol ali drž. posredovalnic za delo (čl. 105 zak. o zaščiti delavcev) ob zabrani vseh zasebnih profesionalnih posredovalnic, prepoved gradbe konkurenčnih prog pri koncesijoniranih železnicah itd. Čim bolj sta oba elementa (primoranje uporabe in izključitve proste konkurence) združena, tem jasnejši je pojem javnega zavoda. Naša doba pospešuje ta razvoj, zlasti na polju učnih zavodov, kjer se daje državnemu zavodu vedno bolj monopolno stališče in se skušajo zasebni zavodi vedno bolj utesniti in odpraviti.

3. Zavod ima vedno določno oblast nad osebami in dobrinami, ki prihajajo vanj. Zato ima vsak javni zavod svojo zavodno policijo, določeno v zavodnem pravilniku ali statutu. Kjer te ni, je naloga javne policije, da zagotovi funkcijoniranje zavoda. Vsled tega pripada velik del zavodne policije občinam kot lokalnim policijskim oblastvom. Čim večjo važnost za javni red in blaginjo pripisuje država zavodu, tem močnejša je ta podpora. Tako postavlja pravni red poškodovanje, obrezuspešenje ali uničenje naprav gotovih javnih zavodov (železnic, telefona, telegrafa, kažipotov itd.) pod sankcijo kazenskega zakona; a tudi že samo ogrožanje teh naprav je, čeprav le policijsko kaznivo (§§ 95—99 železničnega obratnega reda iz l. 1851 d. z. št. 1 iz l. 1852). Tu imajo organi javne varnosti v svojih instrukcijah naravnost povelje, da iz lastnega nagiba preventivno in represivno postopajo, ne glede na specialne, od železnice postavljene organe (čuvaje, prečne mojstre itd.) Javni zavod pa ima še često obširnejše pravice, ki gredo tako daleč, da včasih individualno svobodo uničijo (jetnišnica, blaznica). A tudi tam, kjer to ne gre tako daleč, ima javni zavod obširne disciplinske pravice (prim. bolnice — kretanje bolnikov, ki je včasih zelo omejeno, učni zavodi — s čestokrat zelo strogimi disciplinskimi redi itd.).

Za te pravilnike in zavodne ređe ni treba zakonitega pooblastila, čeprav posegajo čestokrat prav zelo v osebno svobodo, ker je že v funkcijah javnega zavoda podan pojem disciplinske oblasti.

Ta podređitev se prične v trenutku, ko se stopi v javni zavod, tako da so tudi osebe, ki javnega zavoda ne uporabljajo, podvržene zavodni policiji, n. pr. v šolah tudi starši, v bolnicah obiskovalci bolnikov itd. V nekaterih redih bolnic je celo določba, da zapadejo efekti osebe, sprejete v bolnico, če umre, zavodu in da se smejo prodati njemu v prid.

Vendar je treba tudi tu postaviti meje. Zavodna policija sega osebno in stvarno le do tja, do koder sega njeno po zakonih dopuščeno delovanje. Javni zavod torej ne sme osebam in napravam, ki se za njega ne brigajo in se ga ne poslužujejo, prav ničesar ukazovati, jih k ničemur siliti. Njemu manjka oni enostranski vobče veljavni imperij, ki je znak in pravica javnega oblastva. Javni zavod ne sme radi tega niti tam, kjer odreja javno pravo njegovo prisilno uporabo (blaznice, infekcijske bolnice, kaznilnice, jetnišnice itd.), to uporabo sam odrediti in izvršiti, to je marveč izključno stvar javnih oblastev. Še manj ima zavod pravico ukazovati javnim oblastvom, da se po njegovih navodilih ravnaajo. Če so take določbe v zadevnih pravilnikih, so očividno protizakonite.*

4. Javni zavod ima obično pravico, da za svoje dajatve ali storitve pobira pristojbine. Tu v javnem zavodu je pojem pristojbine najčistejši, saj se je tu rodil. Pristojbina je ona protidajatev, ki jo dolguje za dela in stroške zavoda oni, ki ga uporablja. V drugih primerih se naziv pristojbine rabi le v prenešenem pomenu n. pr. — če

* (Primerjaj: Pravila o higijenskem zavodu v Ljubljani z dne 14. avgusta 1925 U. L. štev. 291, čl. 5 in 8, po katerih izvaja ta zavod vse akcije za omejitve in zatiranje nalezljivih bolezni, pri čemer ga morajo vsa sanitarna oblastva, ki so vezana na njegovo strokovno mnenje, podpirati. Tu se pojavlja nekak imperij zavoda izven njegovega okoliša, segajoč v pravice poedincev preko meja in ga s tem približuje pojmu drž. oblastva, a to popolnoma nezakonito z enostavnimi zavodnimi pravili.

se zahtevajo za pravno varstvo v državnem sodstvu ali upravi »pristojbine«.

Pristojbine v javnih zavodih so lahko različne, a določnih mej ne smejo presegati. (Amortizira naj se v javnih zavodih naložena glavnica, in dobi morda še podjetniški dobiček). V tem se razlikujejo od davkov, ki se poljubno navijajo. Te pristojbine tvorijo često prav lep vir dohodkov za javne zavode, a pravzaprav so v nasprotju z bistvom javnih zavodov, ki je šele tedaj doseženo, če je uporaba za občinstvo brezplačna. Cesta, ki je bila svoj čas s cestnimi pristojbinami (mitninami itd.) obložena, je danes vobče brezplačen javni zavod; ista tendenca izključuje dobiček pri železnicah, čeprav ne popolnoma, (vendar vidimo to jasno, ako primerjamo razmeroma nizke železniške enotne cene za km s cenami privatnih prevozniških podjetij), pri bolnicah, kjer se vrši zdravljenje siromakov zastoj t. j. na državne stroške. Z zakonom z dne 25. nov. 1922, U. L. štev. 31, so se ustanovile epidemiološke in bakteriološke postaje in laboratoriji, kjer so zdravniške storitve brezplačne; slično tudi v šolskih poliklinikah, ustanovljenih l. 1925. Tudi zakon o brezplačni zdravniški pomoči v bolnicah z dne 25. nov. 1925, U. L. 32 določa, da je zdravnikom v javnih bolnicah prepovedano sprejemati ali zahtevati za zdravniške storitve nagrado (čl. 1) in sicer pod strogo disciplinsko kaznijo (čl. 2). Brezplačna je tudi poliklinika za deco in doječe matere v drž. zav. za soc. hig. in zaščito dece v Ljubljani.

Pristojbine morajo, ker je javni zavod vsem pristopen, biti generelno določene. To se zgodi v takozvanih tarifih, ki morajo biti javno razglašeni ali vsaj vsakomur na vpogled. Načelo splošne pravne enakosti zahteva, da naj se vsaka individualna ugodnost ali individualno zapostavljanje izključi.

Tako določa § 5 nove uredbe o prevažanju potnikov na železnicah, da je železnica dolžna izdati tarife, ki obsegajo vse odredbe, določene za prevozno pogodbo, prevozne cene in ostale pristojbine. Tarife veljajo samo, če so objavljene. Če so pogoji te pogodbe izpolnjeni, se uporabljajo tarifi za vsakogar enako. Izjeme od tega

načela morajo biti po zakonu ali po zakonitih uredbah ustanovljene, tako n. pr. znižane vozne cene za uradništvo, za določna društva in sloje, režijski vozni listi za železniške uslužbence itd., enako pri bolnicah brezplačna uporaba po siromakih.

S temi pristojbinami se pravno razmerje med javnim zavodom in onim, ki ga uporabljajo, brez dvoma približuje pogodbi (locatio - conductio operis), zlasti pri železnicah. (Uredba o prevažanju potnikov govori direktno o »prevozni pogodbi«. Zakonodaja in praksa se tu nagibljeta k temu, da pripuščata pravno pot, posebno pri železnicah, čeprav je tu svoboda pogodbe tako zelo omejena, da je lastnosti pogodbe izgubila. Če bi bilo namreč tukaj pravno razmerje res samo zasebno pravno, bi železniška uprava po svoji volji lahko zahtevala bodisi večje ali manjše plačilo ali tudi izključevala neljube ji potnike, prenehala z obratom, kadar bi se ji zdelo itd. Vsega tega pa ne sme!

Pri drugih javnih zavodih je značaj tega javnopravnega povračila mnogo bolj izražen, tako n. pr. pri javnih bolnicah, kjer se vprašanje oskrbnih stroškov ne obravnava kot zasebnopravno, marveč se take pristojbine po § 3 ces. naredbe 20. aprila 1854 drž. zak. št. 96 izterjajo kakor javne dajatve.

Javni zavodi so večinoma individualizirani po javnih stvareh. Železnice si brez železniške proge — ki je javna stvar — ne moremo predstavljati, nasprotno je borza javni zavod, pri katerem javna stvar ne igra vloge. Glavno na javnem zavodu je njegovo delovanje. Zato je treba paziti, da se ne zamenjajo objekti javnega zavoda s pojmom zavoda sploh. Šolsko poslopje ni javni zavod, ampak šola; poslopje za bolnico ne, ampak bolnica itd. Park ni javni zavod, ampak javna stvar (bodisi države ali občine) s takozvano občno rabo, enako cerkev, pokopališča, mostovi, vodovodi, kanali, plovne vode itd.

Dve tri o zločinih zoper čast.

(Povodom najnovije publikacije o »uvredi i kleveti«.)

Dr. Metod Dolenc.

Profesor kazenskega prava na vseučilišču v Beogradu dr. Toma Živanović je že pred svetovno vojno znanstveno razglabljal pojem žalitve v kazenskopравnem smislu. Izdal je l. 1911 v »Poli-cijskem glasniku« in pozneje tudi kot separatno delo razpravo o »uvredi i kleveti«. L. 1914 pa je izšla v berlinskem časopisu »Archiv für Strafrecht und Strafprozess« njegova razprava »Ueber den Begriff der Beleidigung«. Prvo navedena razprava je v knjigotrštvu že davno razprodana in zato se je odločil imenovani profesor, da jo izda v drugi prena-rejeni in izpopolnjeni obliki.* V njej nam podaja sintezo svojega naziranja o časti in o deliktih zoper čast, polemizira z avtorji, ki so drugega mišljenja, in navaja tudi svoje predloge za edinstveni kazenski zakonik. Ozira se predvsem na srbijanski ka-zenski zakonik, dalje na srbijanski zakon o javnih zborih i udruže-vanjih in pa na edinstveni tiskovni zakon iz l. 1925.

Izhodišče mu je pojem časti, ki naj pomeni priznanje osebnosti po njeni ljudski, kulturni, spolni in kreditni vrednosti. Če smatra za objekt žalitve in krive obdolžitve notranjo ali subjektivno čast, sestavljeno iz označenih komponent, na podlagi katerih uživa določna oseba socialno uvaževanje ali glas, je to pravilno. Ali vprašanje je, kaj nam je s tem pomagano, ker zakonodajec računa vedno le s tipično, psihologično razumevano častjo. Saj poznamo tudi relativno čast (Langerjeva drama: »Na periferiji« nam nudi za to klasičen primer) in ta je tudi notranja čast, pa je zakon kot take gotovo ne more zaščititi, vsaj ne v vsakem primeru.

Zelo obširna so razlaganja Živanovičeva o pasivni sposobnosti za »uvredu i klevetu«. Tu pridejo na vrsto deca, duševno bolne, umrle osebe in kolektivne osebnosti. Žal, da se avtor ni ozrl še posebej po novinah kot predmetu žalitev. To vprašanje je v zadnjem času tudi v naši javnosti postalo aktualno, ne da bi se bilo rešilo na zadovoljiv način.

Razčlenjenju pojmov »uvrede i klevete« je posvetil Živanović najintenzivnejša razmišljanja. Glede žalitve (»uvrede«) pravi, da je to »izjava, kojom se prema shvatanju publike izražava omalovaževanje isvesnog lica od strane izjavljivača«, a ona mora biti »zaznata od nekog« in pa mora se nanašati »na jedno odredjeno lice«. O vsakem teh elementov je govor v posebnih, obširno za-

* Dr. Toma Živanović: *O uvredi i kleveti*. 2. potpuno prerađeno i znatno dopunjeno izdanje. Beograd. Izdavačka knjižarnica Gece Kona, 1927. Cena 35 Din.

snovanih poglavjih. Zdi se nam, da je element »shvatanje od publike i javnog mnenja« precej labilen in ne pomeni objektivnega kriterija, kakor trdi avtor (str. 34). Če govori srb. kaz. zak. v § 213, da mora biti izjava smatrana »po opštem mnenju i po pravima naroda kao bezčešće i grdnja«, je to sicer formalno res nekaj objektivnega kriterij, ali vsebinsko s tem še ni povedano ničesar določnega, ker tvorijo publiko ali javno mnenje, drastično povedano, tudi žalilci sami in še drugi odkriti in prikriti zločinci. Iz istih razlogov tudi Sauerje v »krug uvrednjenog« (Die Ehre und ihre Verletzung, str. 81) ne more biti odločilen za presojo, kaj je žalitev. Pravilno bi bilo, da se označi za žalitev to, kar pomeni odrešenje tistih vrednosti osebe, ki se predpostavljajo po celokupnih zakonitih normah, po veri in dobrih šegah kot družaben red, konstatacija tistega minusa, ki naj izhaja iz žalitve kot njen cilj, bodi pa prepuščena sodniku kot zakonito postavljenemu čuvanju označenega družabnega reda. Sicer pa smatramo to ustanovitev za tako samo po sebi umljivo, da se strinjamo z Živanovićem, ki pravi (na str. 121), da definicije žalitve v kazenskem zakoniku sploh ni treba.

Tudi glede »klevete« v smislu srb. kaz. zak. gre Živanović svojo pot. Razčleni jo na »iznošenje na drugog ili pronašanje za drugim jednog dela«, delo pa mora biti neresnično in kot tako izpostavljati »mržnji ili prezrenju publike onoga, za kime se ono pronosi ali na koga se iznosi, ili da narušava kredit bilo pojedinaca, bilo društva«. Njegova kritika elementa »delo« je pravilna; zadovoljuje se z izmenjavo tega izraza na ta način, kakor je v projektu za edinstveni kazenski zakon izvršena, namreč, da stoji na mesto »delo« — »što«, oziroma »štogod«, kar obsega na splošno vsa dejstva.

Glede vrst »uvrede in klevete« Veličanstva nam ni mogoče, pristati na Živanovićevo trditev (str. 67), da velja za tiskovne žalitve in krive obdolžitve prednikov kralja in kraljevskih namestnikov določba § 91 d srb. kaz. zak. navzlic tiskovnemu zakoniku še nadalje, češ, da se glasi čl. 53 tiskovnega zakonika le tako: »kdor žali« (oziroma krivo obdolži) »kralja ali člana kraljevskega doma, se kaznuje...« Glede kraljevega namestnika obstoji namreč vsaj zaščita po čl. 54 tiskovnega zakonika, glede umrlih članov kraljevskega doma pa po čl. 58. Ne sme se zabiti, da pravi člen 33 tisk. zak., da naj odgovarjajo za kazniva dejanja učinjena s tiskom, pisec, urednik itd. po uredbah tega zakona, scil. tiskovnega. Enako po našem mišljenju tudi ne more biti pravilno, da naj bi veljal § 104 srb. kaz. zak. za tiskovne žalitve političnih teles, češ da niso v členu 53, odst. 2. in 5., tisk. zakona navedeni (str. 70). Če je politično telo javen urad, velja v teh primerih čl. 54, če ni javen urad, pa vendar pravna oseba v smislu tiskovnega zakona, pa čl. 56 tisk. zak.; če pa ni ne eno, ne drugo, pa zaščite ni treba. Slično stališče bi zavzeli tudi glede delikta po § 103 srb.

kaz. zak., če je učinjen s tiskom (str. 96); tiskovni zakon ureja zaščito države v mnogih pogledih, s čimer so bile derogirane določbe iz vseh kazenskih zakonikov, ki veljajo v naši državi.

Živanović je izrazit borec za takozvani trodelni sistem kazenskega prava (zločin, zločinec, kazen). Zato posveča posebno poglavje krivcem pri žalitvah in krivih obdolžitvah. Zanimivo je njegovo izvajanje iz § 211 srb. kaz. zak., da tvori zahteva oprostitve klevetnika, ki je mogel biti o resničnosti svoje — sicer objektivno krive — obdolžitve prepričan, dokaz za pravilnost trodelnega sistema kazenskega prava. Meritorno je pravilno, da mora sodba v takih primerih strogo ločiti osebo žalilca od njegovega kaznivega dejanja. Zdi se nam pa, da je tudi pri dvodelnem sistemu kazenskega prava (kaznivo dejanje, kazen) sodniku omogočeno, dati po krivem obdolženi osebi moralno zadoščenje navzlic oprostitvi krivca, če se uporabijo primerne ugotovitve.

Glede kazni za delikte zoper čast (str. 81) bi bilo pač potrebno, načeti zanimivo vprašanje, ali je tiskovni zakon s čl. 53 derogiral določbo srb. kaz. zak. § 91 d, da se na noben način ne sme kazni od 3 do 10 let zaporu pri žalitvah kralja znižati izpod najmanjše mere. Vsekako v celokupnem sistemu tzv. posebnega dela kazenskega zakona v širšem smislu besede ne gre, da bi bil isti delikt, storjen s tiskom, lažje kazniv nego storjen ustno ali pismeno.

Omembe vredno se nam tudi zdi, da je na str. 87 obravnavane monografije govor o primeru, »kad je uvreda u idealnom sticaju s nekim težim krivičnim delom« in da se v tem primeru krivec ne more obsoditi na objavo sodbe. Ker je pristojnost za tiskovne delikte druga kot za težje delikte po občnem kazenskem zak. (čl. 76), za kakšno idealno konkurenco teh različnih deliktov ni več mesta.

Omenili smo nekaj podrobnosti, kjer se nam je zdelo baš za naše prečanske kraje potrebno pokazati na možnost drugega mnenja. Ne moremo pa seveda navajati mnogo drugih, zelo posrečenih rešitev spornih vprašanj. Naj nam bo dovoljeno samo še nekoliko splošnih pripomb.

Pogrešamo postavitev principijalnega stališča napram »omaškama« prevoda, ki jih konstatuje Živanović v precejšnjem številu in ki so nastale, ko je bil srb. kaz. zak. l. 1860 zasnovan naravnost po vzorcu in na podlagi pruskega kazenskega zakonika iz l. 1861. Zdi se nam, da ni v skladu z ustavo (čl. 8 in 109), če se kratkomalo izjavlja, da bi se moral izraz, če se upošteva, da je od drugod prevzet, glasiti tako in tako. Zakonito besedilo postane z vzakonjenjem obvezno, ne glede na zakonodajčeve miselne zmote, razen če bi bila zakonodajčeva volja zmotno izražena, na primer vsled tiskovnih napak. Redakcionalne zmote pa ne gredo v isti koš...

Kakor je videti, je Živanović v navedeni monografiji posvetil svojo največjo pažnjo razlagi srbijanskega kazenskega zakonika. V tem smislu se poslužuje kritičnega aparata v občudovanja vredni, ogromni meri, ampak le iz književnosti Nemčije. Želeli bi pač, da bi se bil oziral tudi na književnost, ki se tiče kazenskega zakonika, veljavnega še v Sloveniji, Dalmaciji, Hrvatski, Bosni in Hercegovini, ki pa ni samo nemška, ampak tudi hrvaška in slovenska. Monografija je namenjena tudi prečanom; saj je tiskovni zakon enako potreben razlage za vse pokrajine naše države. Očividno je vzrok temu pojavu, da je Živanović napisal najprej svoje delo v času, ko naše kraljevine še ni bilo. Vsekakor pa je pokazal dobro voljo, da gre tudi prečanom na roke ter je zato sprejel v § 23 svoje knjige tudi določbe glede deliktov zoper čast, ki veljajo v hrvatskem, bosanskem, slovenskem, črnogorskem in vojvodinskem kazenskem zakoniku. Ali vse to poglavje obsega komaj dve strani in je takorekoč brez vsakega kritičnega aparata. V posebnem oddelku, na pol strani, pa je pokazano avstrijsko zakonodavstvo, ki se nanaša na Liepmannovo delo o zločinih zoper čast (izšlo v »Vergleichende Darstellung des in- und ausländisches Strafrechtes«), a ne kaže povsem pravilne slike: Tako n. pr. razen Lammacha (»Grundriss des Strafrechtes«) pač ni nihče trdil, da bi simbolične žalitve s pljuvanjem pred drugo osebo ne bile kaznive. Pa tudi Lammacheva označena knjiga je v peti izdaji (oskrbljeni od Rittlerja) omenjeni prej zastopani zmotni nauk kratkomalo in brez vsakega opravičila zavrgla (op. cit., str. 265). Kar se pa tiče projekta za nov kazenski zakonik v Avstriji, pač ni kazalo govoriti samo o projektu iz l. 1909 in 1912, ko je na isti strani (str. 116) govor o nemškem projektu iz l. 1925, ki naj bo skupen projekt za Avstrijo in Nemčijo.

V predzadnjem paragrafu je podal Živanović na dveh straneh prikaz zgodovinskega razvoja »uvrede in klevete«. Kakor odobravamo, da se povsod, kjer je to količkaj mogoče, oziramo na zgodovinski razvoj pravnih institutov, ker šele ta pokaže izhodišče in žarišče razvoja; vendar mislimo, da tak prikaz ni spadal šele na konec knjige in da bi bil moral biti vsaj nekoliko obširnejši. Tudi se nam zdi čudno, da med delikti zoper čast po Dušanovem zakoniku ni omenjen primer potencirane sramotitve z oskubljenjem brade. Zelo zanimivo bi bilo za Jugoslovane, ako bi bili omenjeni tudi še načini kaznovanja žalitev po slovenskem običajnem pravu, torej po narodnem pravu n. pr. prošnja za odpuščanje na kolenih, samosramotenje z obrnitvijo krive obdolžitve nase, z udarcem po ustih v krogu vinogorskih sosedov itd.

V zadnjem poglavju prinaša Živanović nekaj svojih predlogov o zakonodajnem reguliranju žalitve in krive obdolžitve. Mišljene so tu divergence napram projektu iz l. 1910. Ne vemo, zakaj

se ni pečal z zadnjim osnutkom za edinstveni kazenski zakon. Ker pa se nahajajo v vseh osnutkih in tudi v elaboratu zakonodajnega odbora zakonodajne skupštine (glava XXV.), takisto kakor tudi v Živanovičevih omenjenih predlogih določbe za delikte zoper čast z besedo in s tiskom učinjene, bodi dovoljeno, da tu izrečemo svoje načelno mišljenje: V zakonodaji se tiskovno kazensko pravo lahko generelno omeji samo na kršitve časti event. tudi politične delikte, ali pa se taki zločini, za katere naj velja tiskovno kazensko pravo, kazuistično navedejo (enumeracijska metoda). Ta določitev pa mora biti dosledna. Za nas velja to tembolj, ker imamo za tiskovne delikte, ki so navedeni v tiskovnem zakoniku, posebne kompetenco z zabranitvijo objektivne koneksitete. Tu ni mesta, da bi razlagali, zakaj se nam ta rešitev ne zdi srečna. Pač pa moramo poudariti, da nikakor ne gre rebus sic stantibus staviti v občni kazenski zakon posebne določbe za tiskovne zločine zoper čast, obenem pa v prehodnih določbah vzdrževati v polnem obsegu tiskovni zakon. To velja seveda predvsem za prehodne določbe v elaboratu zakonodajnega odbora narodne skupščine, ali tudi v Živanovičevem delu, ki je bilo zaključeno glasom predgovora v januarju 1926, bi bilo treba: ali tiskovni zakon kot lex lata upoštevati, ali pa staviti de lege ferenda nove predloge.

Slednjič bi poudarili, da se Živanovič ni dotaknil vprašanja t. zv. indiskrecijskih deliktov in da ni revidiral de lege ferenda svojega stališča iz prve izdaje glede žalitev t. zv. kolektivnih, oziroma pravnih osebnosti in glede umrlih oseb. Novejša zakonodajna smer gre tu vseskozi druga pota in moderni jurist ne priznava več kršenja osebnega kredita z iznašanjem ali razširjanjem neresničnih dejstev vedno za delikt zoper čast, ampak za nečedno tekmo. V okviru tega poročila se s temi problemi ne moremo pobližje pečati, pridržimo si pa to za posebne razprave, v katerih hočemo dokazati, da je stališče našega predloga za edinstveni kazenski zakonik zastarelo. Živanovičeva knjiga sledi pač malce preveč konservativno ideologiji sedaj veljavnega srbijanskega kazenskega zakonika. —

Živanovičevo delo je doseglo v primeroma kratkem razdobju drugo izdajo in želimo mu, da pride kmalu do tretje; saj spričo njegove znanstvene in praktične vrednosti ne bo mogel noben teoretik ali praktik iti mimo Živanovičevih razlag. Če ob tretji izdaji še ne bomo imeli edinstvenega kazenskega zakonika, naj bi se avtor oziral na prečansko pravo bolj nego doslej. S tem bo uporabnost svoje knjige po pokrajinah izven Srbije in Črne gore visoko dvignil.

† Dr. Andrej Ferjančič.

Dne 14. julija po noči je umrl na Bledu dvorni svetnik dr. Andrej Ferjančič. Dočakal je visoko starost skoro 79 let; bil je že vel list, ki ga lahko odtrga in odnese najrahlejši piš. Vendar je pristopila k njemu bela žena nepričakovano. Saj je menda še po dnevi veslaril po blejskem jezeru v bližini svojega ljubega Mirnega doła. In pred nekaj tedni je bil v prilogi »Življenje in svet« priobčil svoje spomine na Ptuj in Novo mesto, koder je služboval pred 50imi leti; popisal je tedanje narodne in družabne razmere tako živahno, kakor le more, kdor se še čuti vzlic pezi let krepkega in okretnege. Tudi znanke, ki so ga bliže poznali, je moralo iznenaditi njegovo hitro slovo od življenja.

Dr. Andrej Ferjančič se je pred 20. leti za stalno preselil iz Ljubljane na Bled, ko je bil, višji sod. svetnik, upokojen z naslovom dvornega svetnika. Obenem je stopil iz ožjega kroga svojih političnih prijateljev in sotrudnikov. Živel je zanaprej v skromnem zatišju ob jezeru in odtod motril valovanje noveše dobe. Posegal je s svojim delom le v domače blejske razmere, da bi ustrezale velikemu pomenu Bleda za tujski promet. Njegovo ime, ki je bilo dve celi desetletji poprej v ospredju slovenske javnosti, šlo je čedalje bolj v zaton; mlajša generacija ga že skoro ni poznala; živel pa je v spominu starejših, ki so se tembolj zavedali njegovega nekdanjega pomena, čim več so razvijajoče se javne razmere dokazovale, da bi bilo vendar prav, če bi imeli v novi dobi besedo tudi značaji dr. Ferjančičevega kova.

Leta 1886. je bil dr. A. Ferjančič, ko je služboval v Ljubljani kot namestnik državnega pravdnika, izvoljen od notranjskih kmetskih občin za državnega poslanca. Bil je kakor ustvarjen za parlamentarnega zastopnika v tedanji dobi: mož visoke, elegantne postave, obdarjen z zvonkim govorniškimi glasom, oglajenih oblik v občevanju. Ob vsem prirojenem temperamentu bil je njegov nastop umerjen in preudaren. Da je užival v parlamentu simpatije in ugled, dokazuje najboljše dejstvo, da je bil v l. 1898 izvoljen za l. podpredsednika poslanske zbornice, čast, kakršne dotlej ni bil dosegel noben slovenski polanec.

Dr. Ferjančič je vestno izpolnjeval poslanske dolžnosti za svoje volilne okraje (pozneje poslanec gorenjskih in notranjskih mest in trgov), pa se je tudi odlikoval kot član, neko dobo tudi kot podpredsednik odseka za reformo kazenskega zakona. Največ zaslug pa si je pridobil s svojim doslednim in odločnim nastopanjem za enakopravnost Slovencev in slovenskega jezika, zlasti tudi v izven-

kranjskih pokrajinah. Tu je bil mož na pravem mestu, ki mu je bila narodna ideja zvezda voditeljica ves čas, tudi v dobi, ko je del slovenske delegacije skušal postaviti v stran narodne zahteve slovenske.

Dne 18. aprila 1882. je bil izdal tedanji vodja justičnega ministrstva dr. Pražák, velik prijatelj Slovencev, slovito jezikovno naredbo, ki naj bi slovensko uradovanje spravila v pravi tir. Spekla je v živo predsednika višjega deželnega sodišča v Gradcu Waserja in druge sodne predsednike, ki so podrežali sodstvo germanizaciji. Veleznačilno za tedanje razmere je bilo to-le: Ko je v gremiju ljubljanskega deželnega sodišča predsednik Gertscher star. prečital omenjeno jezikovno naredbo, jo je položil na stran z vzklikom: »Es bleibt alles beim Alten.« Minister Pražák je znal udušiti takšno trmo. Poklical je v ministrstvo tedanjega predstojnika okrajnega sodišča v Ptuju g. Alberta Levičnika, da se je po njem informiral zlasti povodom nameščanja sodnikov. Tako so bili — proti nasvetom in kvalifikacijam iz Gradca — po vrsti nameščeni zlasti tudi na Spodnjem Štajerskem slovenski sodniki. Gosp. Levičnik (sedanji deželnosodni predsednik v pok.) se je predvsem obračal za informacije na dr. Ferjančiča, ki je bil pri njem v Ptuju sodni pristav in se je mogel nanj popolnoma zaneesti. Ta stik je bil tem tesnejši, ko je dr. Ferjančič prišel l. 1886 na Dunaj. V tej dobi so torej zasedli Slovenci sodniška mesta in to je bilo jamstvo, da se je izpolnjevala jezikovna naredba in da se je v nekaj letih zasedrlo slovensko uradovanje tako, da ga po odhodu ministra Pražaka v l. 1888, ko so zopet dobili nasprotniki slovenskega uradovanja na odločilnih mestih svoj vpliv, ni bilo več moči iztisniti iz sodnih uradov.

Minister Pražák je obžaloval, da tedaj ni izhajalo pravniško glasilo v slovenskem jeziku. Dr. Ferjančič je znal to povedati odličnim juristom pri deželnem sodišču ljubljanskem in ti so se odločili, da je začel l. 1888 zopet izhajati Slovenski Pravnik. Toda v jeseni istega leta je bila prememba v justičnem ministrstvu in največ radi tega so isti juristi nemškega mišljenja obrnili hrbet »Slovenskemu Pravniku«. List bi bil moral zopet prenehati, da ni posebno dr. Ferjančič prepričal narodne pravnike o potrebi ustanovitve društva, ki naj Slovenskemu Pravniku zagotovi nadaljnje izhajanje. Tako se je v resnici začetkom l. 1889 največ po inicijativi dr. A. Ferjančiča, ki je tudi po vzorcu Pravniške jednote česke priredil pravila, ustanovilo društvo Pravnik. Seveda je potem dr. Ferjančič odlično sodeloval v društvenem odboru, zlasti da je hitro prišlo do izdajanja priročne zbirke zakonov, da je dobil urednik Nemško-slovenske pravne terminologije primeren dopust itd. Z l. 1893 je bil izvoljen za načelnika društva in je to ostal do l. 1907, ko se je prostovoljno odpovedal. V Slovenskem Pravniku je prva leta mnogo priobčeval, zlasti izvirne referate o delih odseka za kazenski zakonik. Posebej

je omeniti tudi njegovo obsežno razpravo l. 1891 »o rabi jezikov v naših uradih, sosebno pri sodiščih«, razpravo, ki je prvič podala pregled vseh, slovensko ozir. hrvatsko uradovanje zadevajajočih predpisov.

Premnogo je bilo dr. Ferjančičevih govorov in interpelacij v poslanski zbornici radi enakopravnosti slovenščine in hrvaščine, premnogo tudi njegovih intervencij v justičnem ministrstvu radi zapostavljanja Slovencev pri nameščanju. Ko se je l. 1898 pričelo novo gibanje za vseučilišče v Ljubljani, pridružil se mu je z vso ognjevitostjo. Ko je potem višje deželno sodišče v Gradcu zabranilo slovenske govore na prizivni razpravi, se je odločno postavil proti temu v ministrstvu in vložil kot podpredsednik poslanske zbornice v seji dne 3. oktobra 1898 radi tega obsežno in krepko interpelacijo, obenem pa predložil načrt zakona za ustanovitev višjega deželnega sodišča v Ljubljani.

Skratka: dr. Andrej Ferjančič ni skozi 20 let svojega poslanstva prezrl nobene prilike, da se ne bi bil udeleževal kot branitelj slovenske enakopravnosti, da ne bi iskal sredstev za utrditev slovenskega uradovanja in dejansko pomagal pri vsem tem. Žalibog ni vedno našel pri vseh svojih poslanskih tovariših tiste podpore, ki jo je zaslužil kot izvrševatelj poglavitne točke tedanjega narodnega našega programa. Da so se v neki dobi nameščali Slovencem protivni sodni uradniki in da to početje ni našlo odpora s strani večine predstavnikov slovenskega naroda, to gotovo ni bila krivda dr. A. Ferjančiča.

Značaj pokojnika je bil čist in nesebičen. Vzlic svojim zvezam pri dunajski centrali je napravil kot sodni uradnik karijero, kakršno so napravili tudi njegovi sovrstniki. Značajan je tudi bil, držeč se načel, ki jih je bil v mladosti spoznal za prava, in zadovoljen je bil le v družbi, ki je imela odkrita načela, predvsem v narodnem pogledu. Črtil je omahljivost v politiki in ni se sprijaznil s taktiko, ki je to omahljivost le prikrivala. Nekaterim se radi tega znabiti ni zdel spreten politik. Več je vredno, da je bil in ostal mož, na katerega se je narod v dobrih in slabih časih lahko popolnoma zanesel.

V zgodovini naše narodne borbe in zlasti v slovenskem pravištvu ostane najblažji spomin na pok. dr. Andreja Ferjančiča neizbrisen.

M.

Književna poročila.

Dr. Teodor Taranowski: Historija prava południowo-słowianskiego (Najnowsze publikacje). Lwów, 1927. Nakładem redakcji: »Pamiętnik historyczno-prawny«. Str. 88.

Vrlo agilni profesor belgrajskega vseučilišča Teodor Taranowski, pravni enciklopedist in pravni historik, zasleduje z vso vnemo razvoj pravnozgodovinske vede Jugoslovenov. Sam jo je že obogatil, ko je Kadlečevo knjigo »Prvobitno slovensko pravo pre X veka« prevedel iz poljščine na srbski jezik in jo primerno izpopolnil s posebnim ozirom na Jugoslovence, dalje svoje rusko delo »Enciklopedija prava« (534 str.) izdal v srbskem jeziku in slednjič napisal »Uvod u istoriju slovenskih prava« (208 str.). Odkar deluje (on je ruski begunec) kot redni profesor jugoslovenske univerze, spremlja z največjo pozornostjo, a tudi z bistrim strokovnjaškim pogledom razvoj jugoslovenske pravne zgodovine. Letos je svoječasno napisane prikaze in recenzije uvrstil v lepo zbirko in jih izdal v poljskem jeziku kot »historijo prava jugoslovenskega (najnovejše publikacije)«. Prostora mu je dala znanstvena zbirka *Pamiętnik historyczno-prawny*, ki jo izdaja prof. Przemysław Dąbkowski v Lvovu. Ta zbirka je tudi za nas Jugoslovence važna: v treh doslej izdanih zbornikih ima že troje razprav, ki se tičejo naše pravne zgodovine (v prvem zborniku in v drugem se nahaja po ena razprava Władysława Namysłowskega, bivšega upravnega uradnika v Bosni, sedaj konzula poljske republike v Hamburgu; prva je posvečena lastninskemu, druga kazenskemu pravu Srbov v srednjem veku; obe bosta še pozneje omejenjeni). Kakor nas iskreno veseli, da dobe Poljaki z delom Taranowskega izžrpen pregled o razvoju našega pravnozgodovinskega raziskavanja, tako moramo izraziti le svoje obžalovanje, da se ni našlo nobeno podjetje, ki bi Taranowskega delo založilo in izdalo tudi v jugoslovenskem jeziku. Poljska knjiga je pri nas še premalo znana, da bi mogla vobče nadomestiti našo.

Taranowski prikazuje knjižne pojave iz l. 1921—1926., ki jih hočemo vsaj po imenih avtorjev in naslovih natančno navesti. Na prvem mestu se razpravlja o remekdelu Vlada Mira Mažuranića (Zagreb): »Prinosi za hrvatski pravnopovjesni rječnik« in o njegovih »Dodatkih uz prinose za hrvatski pravnopovjesni rječnik«. Sledita prikaza še dveh hrvatskih znanstvenikov: dr. Milivoja Maurovića (Zagreb) »Opća pravna povjest Dio I. Uvod. Povijest javnoga prava Franačke države« in dr. Marka Kostrenčića (Zagreb): »Hrvatska pravna povijest. Zakonik cara Stefana Dušana«. Nadalje je govora o poslednje navedenega pisca monografiji: »Vinodolski zakon«. Na to pridejo kratki prikazi razprav: Dušana Alimpića (Beograd): »Upravne vlasti u staroj Srpskoj Carevini«, dr. Tih. R. Djordjevića (Beograd): »Naš narodni život«, istega: »Poligamija u Južnih Slovena«, dalje: »Poliandrija u Juž-

nih Slovena«. Zelo važna pojava sta naslednji deli dr. Nikole Radojčića (Ljubljana): »Snaga zakona po Dušanovu Zakoniku« in »Die Gründe einer serbischen Entlehnung aus dem byzantinischen Rechte«. Nato se bavi Taranowski z učbenikom pisca teh vrstic »Dušanov Zakonik. Primerjalni prikaz pravnih razmer po Dušanovem Zakoniku in po istodobnem germanskem pravu, s posebnim ozirom na Slovence«. Sledi že gori omenjena razprava Władysława Namysłowskega (Hamburg): »Zarys serbskiego prawa majątkowego w wiekach srednich«, na kar podaja Taranowski pač preskromno, skoro zgolj naslove poglavij iz svojega imenitnega dela: »Uvod u istoriju slovanskih prava«. Pride do dveh nadaljnjih del Władysława Namysłowskega (iz l. 1926): »Wege der Rezeption des byzantinischen Rechts im mittelalterlichen Serbien« in pa »Serbskie prawo sądowe w wiekach srednich«, ki jih prikaže skupno. Nadaljuje z deli Mih. Poličevića (Beograd): »Ustrojstvo pravosudja u staroj Srpskoj državi u XIII in XIV veku«, Jevrema Gerazimovića (Beograd): »Staro srpsko pravo«, in prinaša skupen prikaz četverih razprav ljubljanskega profesorja za pravno zgodovino Južnih Slovanov, Mihaila Jasinskega: 1. »Kaj je najpotrebnejše za slovansko primerjalno pravno zgodovino? 2. »Kada i na koji način je bio sastavljen Kastavski statut?« 3. Prehod od ustnega običajnega prava k pisanemu zakoniku.« 3. »Zakoni grada Veprinca (Statut Veprinački)«. Nato je uvrščen pisec Stanoje Stanojević (Beograd), čegar »Studije o srpskoj diplomaciji« (15 poglavij izdanih od leta 1912 do l. 1923) otvarjajo niz del o virih. Slede namreč še dela Aleksandra V. Solovjeva (Beograd): 1. »Odabrani spomenici srpskog prava od XII do kraja XV veka«. 2. »Povela Kralja Milutina barskoj porodici Zaretića, in 3. »Hilandarska povela velikog župana Stefana (Prvovenčanog) iz godine 1200—1202«. Nato pride na vrsto Heinrich Felix Schmid (Gradec) z delom »Die Burgbezirksverfassung bei den slavischen Völkern in ihrer Bedeutung für die Geschichte ihrer Siedlung und ihrer staatlichen Organisation« (na katero smo opozorili v Slov. Pr. 1927, št. 5—6), in dr. Rad. M. Grujić (Skoplje) z razpravo: »Vlastelinstvo Svetoga Djordja kot Skopla od XI—XV veka«. Sledé oris recenzije prof. dr. Marka Kostrenčića (Zagreb), ki jo je podal o Dušanovem zakoniku pisca teh vrstic, nato dr. Karla Kadleca (Praga) velika monografija: »Statutum et reformationes insulae Brachiac« (Brač) in njegovega učenca dr. Teodora Saturnika (Praga) razpravi: 1. »Příspěvky k šíření bizantinského práva u Slovanů«. 2. »Jihoslovanské právo soukromé ve světle právních obyčejů«, dr. Ilije Jelića (Beograd) doktorska teza: »Krvna osveta i umir u Crnoj Gori i severnoj Arbaniji«. K sklepu so prikazana dela Stefana S. Bobčeva (Sofija): »Rimsko i bizantinsko pravo v starovremenska Blgarija«, Georges Vernadiskij (Paris-Liège): 1. »Sur les origines de la Loi agraire byzantine (Nomos Georgikos)«. 2. »Vizantijskija učenja o vlasti cara i patriarha«. Nato prikaže Taranowski vsebino svojega popularnega spisa »Dušanov zakonik i Dušanovo carstvo« (glej prikaz v Sl. Pr. 1927, zv. 3—4),

in razprava prof. Eugenia Šmurlo (Rim): »Jurij Krizanić (1610—1683), panslavista o missionario?«

V sledečem, krajšem oddelku naniza Taranowski publikacije, ki so bile izdane prigodom tisočletnice Kraljestva Hrvatske, in registrirano bibliografične podatke o tem, kje so gori navedena, pa tudi še nekatera druga dela recenzirana, na kar zaključuje svojo knjigo z nekrologi velikih slovanskih učenjakov Konstantina Jirečka, Timoteja Florinskega, Teodora Zigela, Vatroslava Jagića, Jovana Cvijića in Stojana Novakovića.

To poročilo smo omejili na najkrajše podatke. Iz njih naj bi slovenski pravniki, ki nimajo prilike, zasledovati pravno zgodovino Južnih Slovanov neposredno iz književnosti, spoznali, v katerih smereh se danes giblje ta veda. Spoznali bodo, da je prevesni del interesa posvečen srednjeveškim srbskim pravnim razmeram, opazili pa bodo bržčas tudi, da tu o slovenskih pravnozgodovinskih delih skoro ni bilo govora. In vendar imamo Slovenci obširno, zelo vestno sestavljeno tudi za pravno zgodovino pomembno delo, *Kosovo* »Građivo za zgodovino Slovencev srednjega veka« (zadnji zvezek izšel l. 1920), ter smo opravili za zgodnji novi vek doberšen kos studija o običajnem pravu Slovencev; pokažemo dalje lahko na Polčevu »Kraljestvo Ilirija«, razpolagamo na vse zadnje v naših strokovnih revijah s precejšnjim številom razprav, ki bi se dale z mirno vestjo vzporediti z marsikatero gori navedenih. Da bi tudi slovenska pravna zgodovina dobila v bodoče svoje, čeprav skromno mesto v takih, vsemu slovanskemu svetu namenjenih bibliografičnih prikazih, to je naša iskrena želja, ki je ne moremo zamolčati.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Albin Kandare: Knjigovodstvo pridobitnih podjetij s posebnim ozirom na pravno uredbo v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. V Ljubljani 1927. Samozaložba. Strani 288. Cena vezani knjigi 120 Din.

Ne zgolj naslov, marveč vsaka stran te knjige je dokaz, da je moderno knjigovodstvo pomembna obkrajna in pomožna veda pravo-znanstvu. Pri tem seveda ne smeš misliti na golo manipulativno knjigovodstvo (die Buchhaltung, le teneur des livres), nego na tisto višjo, duhovno, rekel bi vodbeno in osnovalno knjigovodstvo (die Buchführung, le comptable), ki te, če ga dobro proučiš in če imaš talent, sijajno usposobi, da ti je kar jasno sleherni manipulativno knjigovodstvo kateregakoli sestava in načina, zlasti pa da umeš osnovati trgovaške knjige v kateremkoli pridobitnem, še tako zapletenem podjetju. Razmerje takega znanstvenega knjigovodstva proti spretnostim običajne vodbe trgovskih knjig se mi zdi slično razmerju grajanskega prava proti praktični kavtelarni jurisprudencei, kjer se prav tako, kakor tam le teneur des livres, često naravnost odlikuje i nepravnik, da je le razumen človek. Le comptable pa ni zgolj okretnik, nego tudi znanstvenik. Pisatelj, ki je honorarni nastavnik na ljubljanski tehniški fakulteti, je poizkusil predmet svojih predavanj predvesti kot znanstven problem

in je uporabil metodo, ki sega preko praktične strokovne tehnike daleč tja na poprišče pravoslovja in narodnega gospodarstva. Njegovo delo je sociološki dobi primerno ter je mnogo nad nivojem običajnih učbenikov. Spada v vrsto tistih pomagal, ki so potrebna vsakemu, komur je poverjena važnejša vloga v pridobitnem življenju ali kdor od teh krogov živi in noče videti samo do plota. S to knjigo ni pomnožena svetovna, zadosti obilna, in slovenska, bolj pičla literatura o praktičnem knjigovodstvu, nego s to knjigo je dobro zagatena vrzel v slovenski in jugoslovski knjigovodski, doslej nesamostojni in prevodni literaturi, ki nikakor ni sodobna, marveč sociološkega osvežila potrebna ko le kaj. Razporejajoč stvarino v duhu materialistične teorije, objasnjuje pisatelj često prav zamotana vprašanja. Zanima ga tudi sedanje stanje naše zakonodaje. On uči, da se dokopljemo do zanesljivih rezultatov kesnejših vknjižb zgolj na taki osnovi, ki razkriva točno stanje imovine; zato propagira pomen inventarja kot temelja točnemu zaračunanju. Tudi je dobro očrtal odnose inventarja pa bilance ter bilance pa drugih sestavnih računov. Radi nejasnih pojmov o bilanci da izdekujejo naši knjigovodje še dandanes slabe bilance . . . Praktični primeri, ki delajo knjigo lahko umljivo in nazorno, in česti ekskurzi v knjigovodsko prakso, pričajo, da je izšel pisatelj iz prakse in da se mu je ravno zato, ker je na to plat podkovan, ob predavanjih te praktične vede do korena razgalilo problemsko jedro. Verziranost v praktičnem knjigovodstvu je bila in je *conditio sine qua non* v tej disciplini. Praksa mora svetovati, voditi, kjer je dvom. Toda misliti je treba pri tem s svojimi možgani. Pisatelj je prišel n. pr. pri saldakontu kot enojni knjigi dopisnikov do drugačnega mnenja, nego je mnenje večine teoretikov. Svojo misel je utemeljil z razlogi teorije in s praktičnim splošnim primerom. Vprašanje valorizacije je bilo doslej, vsaj pri nas, le bolj stvar zakonodaje in judikature; v tej knjigi je objasnjeno vobče in z bistrim pogledom na naše prilike. Sistem nadomestnih listov in listovno knjigovodstvo, te novotarije, ki jih spremljajo burni glasovi pro in contra, obravnava avtor raz strokovno in pravno stališče tako koncizno, da kar izveš, katere so prednosti teh računov in kake so hibe. Za našo pravno literaturo pa je v prvi vrsti važno, da je pisatelj, prvi na slovanskem jugu, zbral vse zakonite predpise, ki so po raznih pokrajinah naše države za knjigovodstvo veljavni v trgovinskem, meničnem, čekovnem, civilno-pravdnem in finančnem pravu. Prav posebno iz tega razloga je pridobitnim podjetjem in našim pravnikom potrebna pisateljeva knjiga kakor ribam voda. Pozdravljam pisateljev sklep, da bo knjigo, ki je v svoji zunanjščini nenavadno lepo opremljena, izdal tudi v srbohrvaščini.

Dr. France Goršič.

Dr. Ilija M. Jelić: *Krvna osveta i umir u Crnoj Gori i severnoj Arbaniji*. Doktorska razprava. Beograd. Izdavačka knjižarnica Gece Kona. 1926. Str. 140 (s karto).

Ta knjiga bo razbistrila marsikatero stran pravnega instituta krvne osvete, ki se znači brezdvomno za prvobiten, že davno pred državnim

pravosodstvom izvrševan način pridobivanja zadoščenja za storjeno krivico. Ni dvoma, da je bila odgovornost za vsako storjeno krivico najprej samo osebna. Toda vrlo tesna rodbinska in gospodarska vez oseb ene krvi je prenesla zelo zgodaj to odgovornost na »bratski živote«, t. j. rodbinsko gospodarsko jednoto, to pa tem lažje, ker je šlo v bistvu za izvajanje talionskega principa. Evoluciji tega instituta je posvetil Jelić svojo pažnjo in je njena pota zasledoval z velikim aparatom ter s hvalevredno akribijo do današnjih dni. Tak način obdelovanja ga je moral privedi do ugotovitve, da se znači »umir« (pomirba) za vzporedni institut germanskopravne »kompozicije«, ki je izpremenila rodbinsko osveto v privatno kazen. Metoda njegovega dela je strogo znanstvena; peča se s sistematičnim prikazom predmetov, vzrokov krvne osvete, s pojmom krvnine ali krvavine (pri Arbanasih »pare e djakut« imenovane), slednjič s postopkom pri umiru poedincev in rodbinske zajednice. Gradivo je zbral pisatelj po knjigah, v veliki meri pa tudi po ustnem izročilu poznavalcev prilik — on sam je sin Črne gore — in po sodbah, ki so potekle v zadevah krvne osvete. Tu prinaša tudi besedilo starodavnih dveh sodb iz Južne Dalmacije, na katero se inace ni mnogo oziral. Dodan je še niz narodnih pregovorov in rečenic o krvni osveti in umiru v srbskem in albanskem jeziku.

Omenjamo, da je problem krvne osvete tudi še pri drugih narodih aktualen predmet raziskavanja. V prvem zvezku *Revue internationale de Droit penal* iz l. 1927 čitamo razpravo prof. Lemonnierja »La Dia ou prix du sang en Algérie«, ki stavi na čelo izvajanj bistveno iste ideje, kot jih ima Jelić. Pravilno pojmovanje kazenskega prava in postopka zahteva natančno poznanje historičnega razvoja prainstitutov krvne osvete in umira. Za Srbijo, Albanijo in Dalmacijo je opravila to delo namenjena knjiga. Za Slovence vemo le še bore malo v tej smeri. In vendar nam je danes iz virov slovenskega običajnega prava od 16. stoletja dalje že znano, da je mnogokatera rešitev pravde potekla naravnost iz miselnosti — »umira«. Saj je še l. 1595 veljalo za načelo kmečkega pravosodja »In quo quis peccavit, in illo puniatur«, ideja kolektivne odgovornosti hišnega gospodarja za vse zločine oseb, ki živijo ob njegovem kruhu — pa se je krepko udeleževala do uvedbe o. d. z. in še dandanes med ljudstvom ni popolnoma izumrla. Tako spoznavamo stike med srbskim in slovenskim pravom. Zavest pravnozgodovinske skupnosti se pogloblja.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Gerhart Daniel: *Gefährlichkeit und Strafmass im Sinne der positiven Kriminalistenschule. Mit einem Geleitwort von dr. Enrico Ferri, o. Professor a. d. Universität Rom. Leipzig, Ernst Wiegand, 1927. Str. IX + 51.*

Že naslov kaže, da gre za pisatelja, ki je pristaš pozitivistične kazenskoopravne šole, torej vsekakor bela vrana med srednjeevropskimi učnjaki, ki se bavijo s kazenskim pravom. Njegovo delo nudi še dokaj dober pregled določb in njih opravičbe glede odmere kazni po klasični

šoli, ki zahteva kazen, proporcionalno krivdi, in pa po moderni šoli, ki zahteva tudi še povračilno kazen, razen tega pa še očuvalna sredstva, da socialno nevarni zločinec po kazni ali po sredstvu namesto kazni, ki se ne more odrediti, postane socialen človek. Za tem poglavjem je vrnil pisatelj ekskurz o mejnih stanih duševne razboritosti s sedmerimi tipičnimi anomalijami. Ali ta ekskurz se nam zdi preplitek za nepoučenega, odveč pa za poučenega čitatelja. Končno poglavje govori v samozavestnem tonu o pojmu kriminalne opasnosti in njegovi funkciji za odmero kazni po vidikih: storilčeva osebnost, nagibi, dejanje, ponašanje po dejanju. Samozavestnost se zrcali predvsem v delnih polemikah s Ferrijem, seveda le tam, kjer je po našem mnenju kritična opredelba znanstveno sploh nemogoča, t. j. pri raznoterih znakih opasnosti in njihovi oceni, ali so obtežujoče ali olajšujoče narave. Dalje in prav posebno pa se kaže v omalovažujočih opazkah, kakor n. pr. da ve pisatelj pisati o monografiji Lenz-a (Graz): «Ein Strafgesetzbuch ohne Schuld und Strafe», edino le to navesti: «Grobe Verzeichnungen findet man bei Lenz», ali pa, da odpravi pl. Liszt-a z enim stavkom, da je «die Bedeutung der Motive stark unterschätzt». Takih primerov bi utegnili navesti še zelo mnogo! Gotovo pa pristojne slabo doslej še neznanemu začetniku, ki pod okriljem Exnerjeve zbirke kriminalističnih razprav jadra — v znanstveni svet. Kako blagodejno, jasno in elegantno se čitajo uvodne besede Enrica Ferrija, svetovno znanega učenjaka. Če Ferri za trjuje, da veruje v zmago svojih idej, mu to radi verujemo, saj sta že dve državi pristopili v krog zagovornic njegovih idej — Kuba in Sovjetska Rusija. Ali on sam je nazora, da bo treba še nekaj vmesnih stopenj za razvoj od klasične šole preko moderne do pozitivistične, in da smatra za tak vmesni štadij baš sistem kazni poleg očuvalnih sredstev. Smatramo za izraz velikega kavalirstva sedemdesetletnega učenjaka, da je dal oznanjenemu delu nekaj prijaznih besedi na pot, dasi njegov mladi adept na koncu svoje razprave na neumesten način travestira znani citat Goethejev tako, da mu je vse sedanje zakonodajno delo najmanj 6 držav Srednje Evrope, ki so za kazen poleg očuvalnih sredstev, le — »Unsinn in »Plage«.

Dr. Metod Dolenc.

Razne vesti.

V Ljubljani, meseca septembra 1927.

Osebnosti. Imenovani so: za svetnika stola sedmorice odd. B v Zagrebu Rudolf Sterle, za višjega državnega pravdnika v Ljubljani dr. Mirko Graselli, za podpredsednika okrožnega sodišča v Mariboru dr. Fran Pichler; za deželno sodne svetnike na njih dosedanjem službenem mestu dr. Davorin Senjor in dr. Alojzij Lešnik (oba v Mariboru), Alojzij Neudl (Celje), Ivan Kralj (Ljubljana), dr. Adolf Lenard (Celje), Alojzij Hočevar (Novo mesto), dr. Leopold Vičar (Celje), dr. Gašper Stojkovič (Ljubljana), dr. Fran Kotnik (Kranjska gora), Alojzij Žigon (Litija), dr. Avgust Leitgeb (Vrhnika), dr. Ivan Močnik (Višnja gora), dr. Josip Šašelj (Šmarje pri Jelšah), Julij Kuder (Marnberg), Kajetan Premmerstein (Logatec), dr. Vojteh Hočevar (Brežice), dr. Blaž Reichmann (Prevalje); za predstojnika okrajnega sodišča v Ljutomeru Ivan Trinkavs in Ivan Groznik za Mokronog, za okrajne sodnike v Ljubljani Vinko Strasser in Ferdo Merala, za sodnika v Ormožu Stanko Svetek; za prve državne pravdnike dr. Robert Ogoreutz v Ljubljani, dr. Joško Požar v Celju, dr. Ivan Jančič v Mariboru, Gustav Barle v Novem mestu, za državne pravdnike Viljem Lavrenčak v Ljubljani, dr. Ivan Hojnik in dr. Matko Zorjan v Mariboru; za namestnika državnega pravdnika v Celju dr. Albin Juhart. — Za političnoupavna uradnika pri velikem županu v Ljubljani sta postavljena dr. Ivan Karlin in dr. Matej Suháč, za upravitelja srezkega poglavarstva sta postavljena Matej Kaki v Novem mestu in dr. Lovro Hacin za Črnomelj, za upravitelja ekspoziture v Škofji Loki dr. Dioniz Marež. — Za direktorja podružnice poštne hranilnice v Ljubljani je postavljen dr. Karel Šavnik, za delegata min. financ v Ljubljani dr. Ivan Rupnik, za finančnega tajnika dr. Filip Orel. — Odvetniško pisarno so otvorili dr. Dominik Drnovšek v Laškem, dr. Stanko Stor, dr. Filip Kumbatovič, dr. Franjo Macarol in dr. Mihael Stajnko, vsi v Mariboru. — V pokoj je stopil svetnik stola sedmorice Josip Žmavec. — Umrli so: deželno sodni svetnik dr. Rupert Celestina, sodnik dr. Fran Strižič, dvorni svetnik v pok. dr. Andrej Ferjančič, odvetnik dr. Alojzij Kraut in vladni svetnik dr. Leopold Žužek.

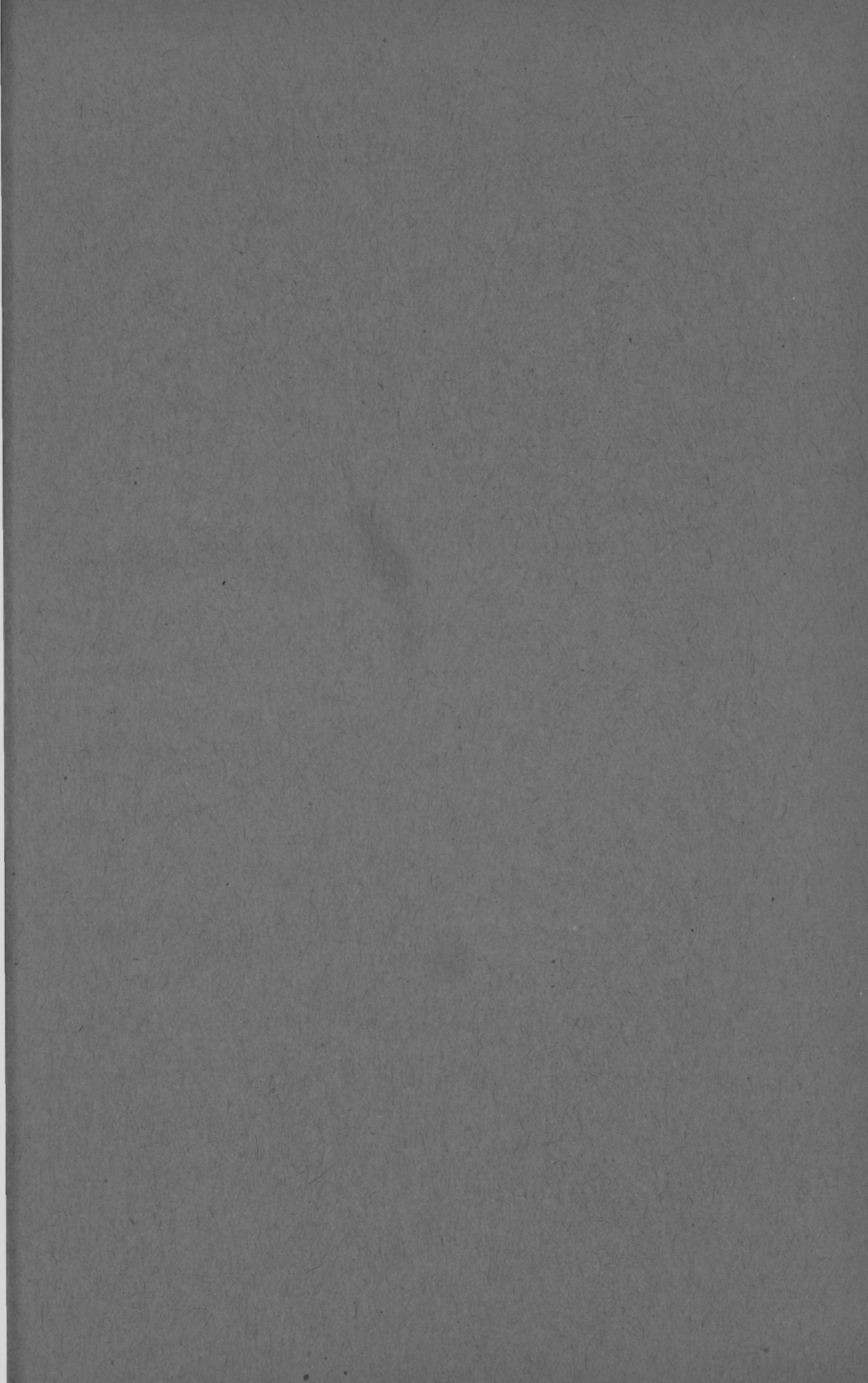
Novacija prispevkov socijalnega zavarovanja, pa vprašanje ničnosti meničnega postopanja (§ 42 sod. prav.). — Deželno kot trgovinsko sodišče je po predlogu okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani (OUZD) izdalo menični plačilni nalog z dne 18. maja 1926, opr. št. Cw a 205/26—1, po katerem je F. I. dolžan plačati OUZD-ju menični znesek Din 4.417.60 s prip. Ugovor tožene stranke proti temu meničnemu plačilnemu nalogu je deželno sodišče kot trgovinsko sodišče v Ljubljani zavrnilo s sodbo z dne 17. junija 1926, opr. št. Cw 205/26—4. Prizivu radi ničnosti

višje deželno sodišče v Ljubljani ni ugodilo, marveč je s sklepom z dne 20. septembra 1926 opr. št. Bc I 175/26—2 prvosodno sodno potrdilo. Ker je po § 528 c. p. r. v takem primeru nadaljna pravna pot nedopustna, je propal toženec od velikega župana ljubljanske oblasti zahteval, naj on preko svojega pristojnega vrhovnega upravnega oblastva (ministrstva socialne politike) pri stolu sedmorice, odd. B, v Zagrebu kot vrhovnemu sodišču, po § 42 sod. prav. predlaga, da se za nično proglasi gori opisano sodno postopanje radi Din 4.417.60, češ, v pričujočem primeru gre za prispevke socialnega zavarovanja, kjer je pravdna pot nedopustna; menica, ki si jo je dal OUZD podpisati, da ni novacija ali pretvorba javne davščine v zasebnopravno obveznost, nego le utrditev javnopravne obveznosti; toženi znesek da se sme izvršno izterjati zgolj na podstavi pravnomočnega seznamka z dne 17. januarja 1926 št. R 35.296, seveda po odbitku tega, kar je bil zavezanec plačal na račun; prej pa je treba kot nično razveljaviti vse sodno postopanje. — Zahtevi zavarovalnega obvezanca F. I. -ja veliki župan ljubljanske oblasti ni ugodil, marveč je njegov predlog z odlokom z dne 28. januarja 1927 Sp. br. 379 zavrnil kot neprimeren, da bi se uvedlo postopanje po § 42 sod. prav., ker sta obe sodišči, i trgovsko i prizivno, sodili o zahtevku, ki je oprt na menico, katero je bil predlagatelj, ki to priznava, sam podpisal, o sporu torej, ki spada pod izključno podsodnost rednih sodišč, katerim je bil toženec, le brez uspeha, v vsej obliki na razsojo predložil svoj sedanji ugovor, da podpisanje menice za socialnozavarovalne prispevke ni preuredba prvotne javnopravne obveze. Izredno postopanje po drugem odstavku §a 42. sod. prav. je le tedaj dovoljeno, kadar se pokaže pogošek, v pričujočem primeru okolnost, ki bi tvorila ničnost, stoprav po pravnomočno končanem postopanju. Saj bi le v takem primeru šlo za odpravo pogoška, ki se v rednem sodnem postopanju sploh ni dal niti ne da več odpraviti, tako da je zategadelj treba, da pomaga oblastvo, da se krivica popravi. Kadar so se pa sodišča, kakor v temle primeru, z ugovorom ničnosti že sama bila bavila, ondi bi bila kaka upravna remedura zgolj vplivanje upravnih oblastev na sodstvo. Ker v roku 4 tednov po dostavi pritožba na ministrstvo socialne politike v Beogradu ni bila vložena, je postal odlok velikega župana ljubljanske oblasti pravnomočen.

Dr. France Goršič.

Novacija prispevkov socialnega zavarovanja, pa vprašanje ničnosti meničnega postopanja (§ 42 sod. prav.). — Deželno kot trgovsko sodišče je po predlogu okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani (OUZD) izdalo menični plačilni nalog z dne 18. maja 1926, opr. št. Cw 205/26—1, po katerem je F. I. dolžan plačati OUZD-ju menični znesek Din 4.417.60 s prip. Ugovor tožene stranke proti temu meničnemu plačilu niemu nalogu je deželno sodišče kot trgovsko sodišče v Ljubljani zavrnilo s sodbo z dne 17. junija 1926, opr. št. Cw 205/26—4. Prizivu radi ničnosti

Naročnina za „Slovenski Pravnik“

znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čim prej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic, ali naj jo pošljejo blagajniku g. dr. Ignacu Rutarju, direktorju poštnege čekovnega urada v Ljubljani. Tudi reklamacije naj se naslavlajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Ravnotam se dobe Štefan Lapajne: „Državni osnovni zakoni“ in letniki „Slov. Pravnika“ od l. 1909 naprej. Cena s poštnino vred za „Državne osnovne zakone“ — 12 Din, za „Slovenski Pravnik“ letniki 1926 do 1923 60 Din ostali letniki po 30 Din.